

Młodzi z obszarów wiejskich

Analiza dostępnych badań i danych na temat
młodzieży na obszarach wiejskich

05.02.2025

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w obszary wiejskie.
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej
„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.
Za treść materiału odpowiada Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Warszawie.

SPIIS TREŚCI

1

o badaniu

2

analiza danych

3

wnioski

1. O BADANIU

O badaniu

CELE BADAWCZE

Celem przeprowadzonej analizy jest przegląd dostępnych danych, raportów i badań, zawierających informacje na temat młodzieży z obszarów wiejskich (w założeniu osoby w wieku 16-26 lat, z wsi i miejscowości do 5 tysięcy osób). Jednak w związku ze specyfiką metodologii Desk reserach, prezentowane w poniższym raporcie dane są zróżnicowane i odnoszą się do dużo szerszego zakresu. Dotyczą nieraz szerszej grupy wiekowej (np. do 34 lat), jak również nie zawsze precyzują wielkości miejscowości lub definiują pojęcie obszarów wiejskich jako miejscowości do 20 tysięcy osób.

Uzyskana wiedza, może pomóc w lepszym rozumieniu młodych generacji oraz skuteczniejszym planowaniu działań adresowanych do młodzieży zamieszkującej obszary wiejskie.

OBSZARY TEMATYCZNE PODDANE ANALIZIE

- Wiedza: jakie dane na temat młodych zostały już opracowane/są dostępne?
- Sposoby komunikacji
- Obszary wiejskie jako miejsce do życia
- Klimat i środowisko
- Wartości ważne dla młodych
- Edukacja i szkoły rolnicze
- Rolnictwo
- Podejście do pracy

METODOLOGIA

Analiza danych „Młodzi z obszarów wiejskich” bazuje na dwóch kluczowych działaniach:

- **ANALIZA DESK RESEARCH:** Technika badawcza polegająca na pozyskiwaniu danych z materiałów wtórnych, np. ogólnie dostępnych raportów, analiz, publikacji, opracowań, dotyczących interesującego badaczy problemu. Może dotyczyć zarówno materiałów online, jak i offline.
(za: Badanie rynku. Jak zrozumieć konsumenta, red. Lutostański, Łebkowska, Protasiuk, PWN 2021r.)
- **WYWIADY EKSPERCKIE:** Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) realizowane online. Rozmowy z osobami posiadającymi wiedzę i doświadczenie w zakresie zagadnień związanych z tematem młodych i młodych dorosłych z obszarów wiejskich.

Obszar	nr IDI	Ekspert
Socjologia, antropologia, ekonomia, geografia, rolnictwo	7	Socjolożka wsi, prezeska zarządu Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”
	2	Socjolożka, ekspertka badań jakościowych, współautorka projektu Socjolożki.pl
Lokalne grupy działania (LGD)	5	Lokalna Grupa Działania (woj. kujawsko-pomorskie)
Szkoly z obszarów wiejskich, w tym szkoły rolnicze	3	Dyrektor Liceum Ogólnokształcącego na obszarze wiejskim (woj. lubelskie)
	1	Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)
Organizacje społeczne, w tym młodzieżowe	6	Związek Młodzieży Wiejskiej
Młodzi liderzy	4	Młodzieżowa sieć LEADER

2. ANALIZA DANYCH

STRATEGIA UE NA RZECZ MŁODZIEŻY

Strategia UE na rzecz młodzieży

Unia Europejska, w ramach unijnej polityki młodzieżowej na lata 2019-2027, skupia się na trzech głównych obszarach działania, definiowanych poprzez: **angażowanie, łączenie oraz wzmocnienie pozycji**. Z udziałem młodych z całej Europy, w latach 2017-2018, opracowano 11 europejskich celów młodzieżowych – strategia UE na rzecz młodzieży stawia sobie za cel, aby tę wizję urzeczywistnić.

Cel nr 6, związany ze wspieraniem młodzieży wiejskiej, zakłada przede wszystkim: Stworzenie warunków, które pozwolą na realizację potencjału młodych osób, bez konieczności opuszczania obszarów wiejskich. Cel ten może być realizowany m.in. poprzez następujące działania:

1. Connecting EU with Youth (*Połączenie UE z młodymi, włączanie młodych*)
 2. Equality of All Genders (*Równość wszystkich płci*)
 3. Inclusive Societies (*Inkluzywne społeczeństwa – włączające, otwarte na wszystkich*)
 4. Information & Constructive Dialogue (*Informacje i konstruktywny dialog*)
 5. Mental Health & Wellbeing (*Zdrowie psychiczne i dobrostan emocjonalny*)
 - 6. Moving Rural Youth Forward (*Wsparcie młodzieży wiejskiej*)**
 7. Quality Employment for All (*Godne/jakościowe zatrudnienie dla wszystkich*)
 8. Quality Learning (*Wysokiej jakości usługi edukacyjne*)
 9. Space and Participation for All (*Przestrzeń i możliwość partycypacji dla wszystkich*)
 10. Sustainable Green Europe (*Zrównoważona Zielona Europa*)
 11. Youth Organisations & European Programmes (*Organizacje młodzieżowe oraz Programy europejskie*)
- Zapewnienie właściwej infrastruktury, aby zabezpieczyć m.in. odpowiedni dostęp do usług publicznych czy możliwości mieszkaniowych.
 - Utworzenie stabilnych miejsc pracy zapewniających godne warunki życia i zarobków.
 - Włączanie młodych w działania lokalnych społeczności, wspieranie ich działań m.in. poprzez procesy decentralizacji.
 - Zapewnienie warunków, w których młodzi są aktywną częścią procesów decyzyjnych dotyczących obszarów wiejskich.
 - Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji.
 - Budowanie pozytywnego wizerunku obszarów wiejskich.
 - Troska o zachowanie tradycji charakterystycznych dla obszarów wiejskich.

Wspólna polityka rolna na rzecz rozwoju obszarów wiejskich

Wspólna Polityka Rolna (WPR) ma się przyczyniać do rozwoju obszarów wiejskich w sposób zrównoważony. Jej trzy główne cele to:

- 1 Zwiększenie konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa.
- 2 Zapewnienie zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi, podejmowanie działań w dziedzinie klimatu.
- 3 Osiągnięcie zrównoważonego rozwoju terytorialnego wiejskich gospodarek i społeczności, w tym tworzenie i utrzymywanie miejsc pracy.

Zwłaszcza ostatni cel WPR, pokrywa się z potrzebami wskazywanymi przez młode osoby zamieszkujące obszary wiejskie.

W ramach strategii rozwoju obszarów wiejskich warto wyróżnić inicjatywę LEADER, która za jeden ze swoich celów bierze także działania na rzecz młodzieży wiejskiej.

„LEADER jest podejściem „oddolnym”, w ramach którego rolnicy, przedsiębiorstwa wiejskie, organizacje lokalne, władze publiczne i osoby fizyczne z różnych sektorów tworzą **lokalne grupy działania**. Lokalne grupy działania przygotowują własne strategie rozwoju lokalnego oraz zarządzają swoimi budżetami.

Podejście LEADER wzmacnia więzi w społecznościach lokalnych, zachęca do innowacji w różnych sektorach i ułatwia wymianę wiedzy między lokalnymi grupami działania na szczeblu krajowym i ogólnounijnym (...)

Obecnie grupy LEADER/grupy rozwoju lokalnego kierowane przez społeczność zarządzają dziesiątkami tysięcy projektów, które przynoszą korzyści gospodarcze, kulturowe, społeczne i środowiskowe na obszarach wiejskich w Europie.”

POLSCY MŁODZI

KONTEKST SPOŁECZNY

Jako społeczeństwo coraz bardziej się do siebie upodabniamy – różnice między wsią a miastem stają się **coraz mniej wyraźne.**

Na podstawie opinii ekspertów oraz pozyskanych danych widać, że wiele cech i wartości kształtuje się podobnie, bez względu na pochodzenie czy miejsce zamieszkania młodych osób. Jest to proces homogenizacji, który przechodzimy również jako całe społeczeństwo. Można więc przyjąć, że dane populacyjne dotyczące młodych i młodych dorosłych są odpowiednie do opisywania osób mieszkających na obszarach wiejskich.

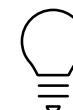
W raporcie opisano istniejące różnice, które są istotne i na których poparcie są dostępne dane. Należy jednak pamiętać, że często nie są one istotne statystycznie względem młodzieży z miast czy ogółu młodych Polaków. Dostarczają jednak ciekawych informacji, pomocnych w lepszym zrozumieniu młodzieży z obszarów wiejskich.

W ramach niniejszej analizy, starano się uchwycić specyfikę obszarów wiejskich, która nadal wiąże się m.in. z rolnictwem. Aby poszerzyć kontekst i wsłuchać się w głos młodych mieszkańców obszarów wiejskich, sięgnięto także do treści, które sami publikują w mediach społecznościowych.

W wielu miejscach niniejszego raportu cytowane są dane pochodzące z różnych opracowań. To, czy dotyczą one ogółu populacji młodych czy strictly młodzieży wiejskiej, oznaczone jest w następujący sposób:

Dane ogólne
dotyczące młodych

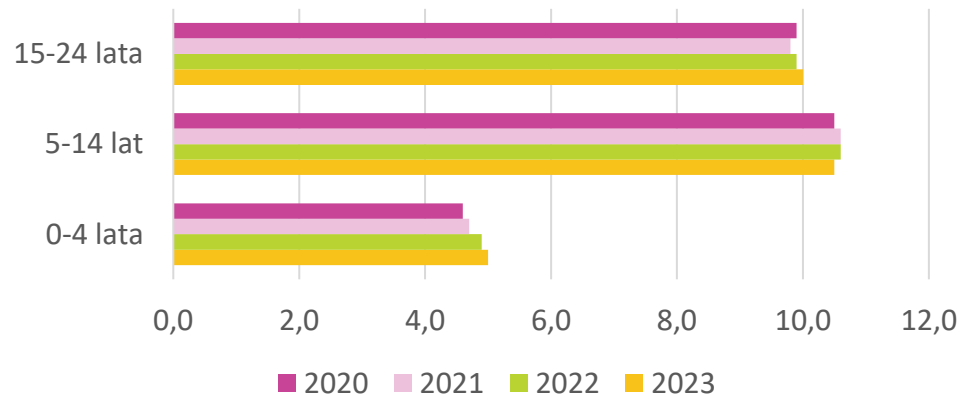
Dane dotyczące
strictly młodych
z obszarów wiejskich

Demografia

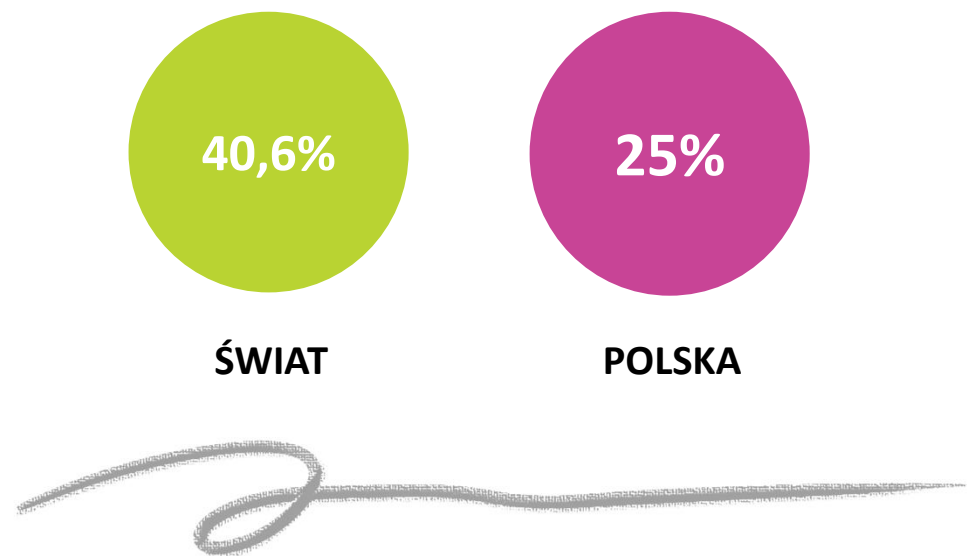
Dane statystyczne wyraźnie pokazują, że od wielu lat udział dzieci i młodzieży w społeczeństwie spada – tendencja ta dotyczy zarówno Polski, jak i świata. Jednak, o ile na świecie młode pokolenia stanowią niemal 40% populacji, o tyle w Polsce już tylko 25% (dane za 2023 rok).

Udział dzieci i młodzieży (w wieku 0-24 lata) w populacji ogółem [%], Polska, opracowanie na podstawie danych GUS 2024

Wykres 1.

Udział dzieci i młodzieży (w wieku 0-24 lata) w populacji ogółem, opracowanie na podstawie danych GUS 2024

Pragmatyczni młodzi

Grafika 1.

Współcześni młodzi mają pewną skłonność do budowania przede wszystkich tych relacji, które przynoszą im wymierne **korzyści** – gdy od drugiej osoby można się czegoś nauczyć lub coś uzyskać. Taki sposób formułowania kontaktów międzyludzkich nie opowiada o tworzeniu trwałych więzi, ale o zawieraniu swego rodzaju kontraktów, które utrzymuje się dopóki postrzegane są jako opłacalne. Ważną motywacją dla takich strategii może być kultura indywidualizmu, czyli współczesne skupienie się na jednostce i jej potrzebach. To jednak miewa swoje konsekwencje, bowiem brak silnych relacji z innymi sprawia, że są one płytkie, kruche, a w finale mogą prowadzić do poczucia osamotnienia.

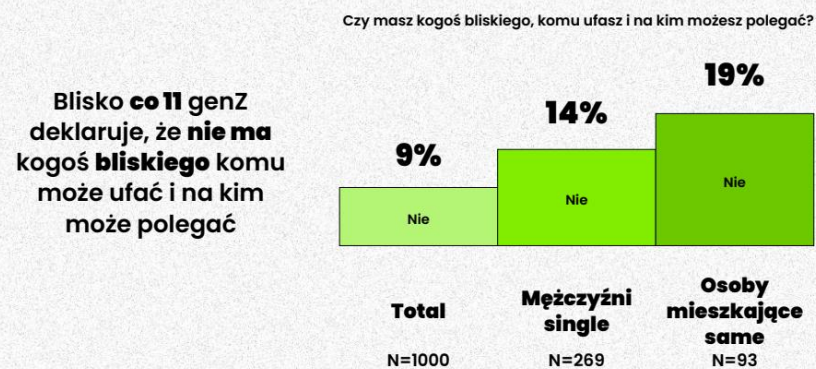

Młodzi a samotność

Samotność nie jest czymś obcym

Z jednej strony pandemia, a co za tym idzie zdalna nauka i odizolowanie od rówieśników wpłynęły na zdolność młodych ludzi do budowania relacji, ograniczając ich możliwości do interakcji społecznych w kluczowym okresie ich rozwoju. Z drugiej strony kreowanie rzeczywistości przez media społecznościowe oraz presja i wymagania współczesności mogą powodować uczucie niepewności i lęku, przez co młodzi mają trudność w budowaniu bliskich relacji w obawie przed odrzuceniem.

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Polster, wiek: 18-29, N=1000. Q: Czy masz kogoś bliskiego, komu ufasz i na kim możesz polegać? Tak/nie

Potrzeba bliskich, którym możemy ufać

Potrzeba bliskich, na których możemy polegać, jest fundamentalną częścią życia i dobrostanu emocjonalnego młodych ludzi. Relacje oparte na zaufaniu są kluczowe dla poczucia bezpieczeństwa, co pozwala poczuć się bardziej pewnie, ale i mniej samotnie.

Grafika 2.

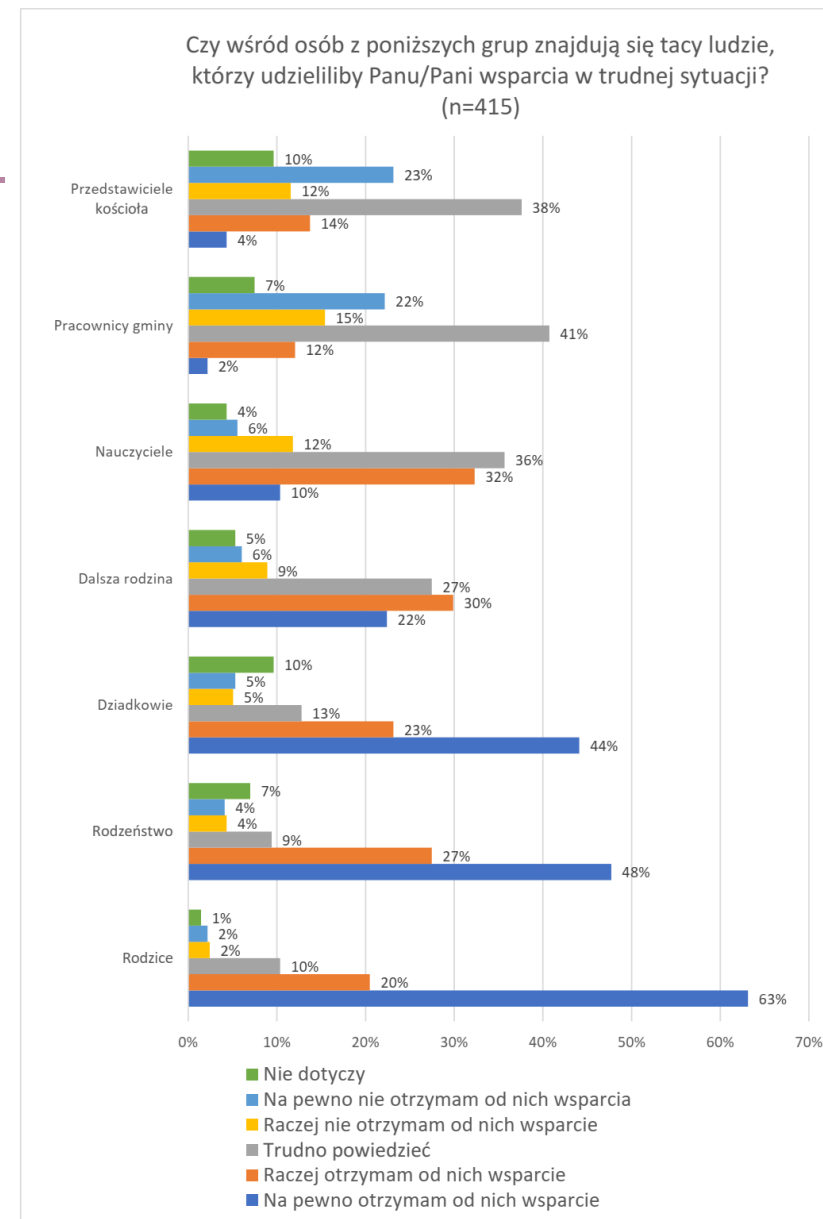
Niezwykłość współczesnych młodych polega m.in. na tym, że jednocześnie dają się poznać jako generacja, dla której posiadanie znajomych jest rzeczą niezwykle ważną, podczas gdy w tym samym czasie **wielu z nich ma problemy z budowaniem relacji, co w konsekwencji sprawia, że czują się samotni**. Z jednej strony, trudno tworzyć więzi, gdy relacje postrzegane są pragmatycznie (co mogę z tego mieć?). Z drugiej jednak, poczucie samotności może prowadzić do obniżenia nastroju, a w konsekwencji do problemów związanych ze zdrowiem psychicznym.

Zaufanie

„Rodziny wiejskie w dużym stopniu odgrywają rolę sieci wsparcia. Zdecydowana większość badanych uczniów szkół rolniczych (83%) uważa, że mogłaby liczyć na wsparcie w trudnej sytuacji ze strony swoich rodziców. 75% respondentów spodziewa się takiego wsparcia ze strony rodzeństwa, a 67% ze strony dziadków. Silne relacje rodzinne i międzypokoleniowe pozwalają mieszkańcom wsi radzić sobie z codziennymi trudnościami wynikającymi z trudności w dostępie do usług publicznych. Większość młodych osób nie postrzega nauczycieli jako osób, do których warto byłoby się zwrócić po pomoc w trudnej sytuacji. Tylko 10% respondentów jest przekonanych, że na pewno uzyskaliby od nich wsparcie, a 32% jest zdania, że takie wsparcie jest prawdopodobne. Jeszcze gorzej oceniana jest przez badanych uczniów perspektywa uzyskania wsparcia od pracowników gminy i przedstawicieli kościoła.”

Badanie przeprowadzone przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Krakowie, potwierdza, że młodzież wiejska utrzymuje bliskie relacje ze swoimi najbliższymi – rodzicami, rodzeństwem czy dziadkami. To właśnie te osoby **postrzegane są jako źródło wsparcia i pomocy w razie wyzwań czy kłopotów**. Na liście odpowiedzi brakuje jednak „Przyjaciół/Znajomych”, a więc trudno ocenić, jak wówczas rozkładałyby się odpowiedzi.

Grafika 3.

Patrząc na wyniki badań, trzeba powiedzieć, że **między młodymi z miast i wsi nie ma różnic, które byłyby istotne statystycznie**. Te różnice, jeśli już są, mogą dotyczyć bliskości i budowania relacji. To, co my czasem nazywamy „traktat o dobrej robocie” (pytanie ankietowe: *Często rodzina wymaga ode mnie działań lub prac, na które nie mam ochoty*), to właśnie wśród młodzieży wiejskiej ma najwyższe wskazanie. Taka **solidność, podejście do obowiązków, to jest ważne**. Ale dane pokazują też, że w porównaniu z resztą młodych, **młodzi z obszarów wiejskich największą dumę czują z bycia Polakami**. Ten wskaźnik z kolei spada wraz z wielkością miejscowości. Polska to jest także **lokalność**. **Osoby ze wsi wyraźniej dostrzegają, to, co dzieje się blisko nich**. Wieś jest też największym beneficjentem środków unijnych. Jest więc z czego być zadowolonym.

Katarzyna Krzywicka-Zdunek

Socjolożka, Sozjolożki.pl

wartości

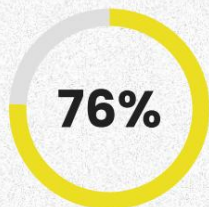

Bycie sobą

By się zmieniać, niezbędne są odpowiednie warunki

Po pierwsze – młodzi noszą w sobie myśl o tym, że nie chcą być wrzucani w żadne szuflady. Chcą za to je eksplorować i dowolnie zmieniać w razie ochoty. Chcą mieć wolność wyboru. Po drugie – taka tożsamość może zdrowo rozwijać się w świecie, który jest różnorodny i tolerancyjny, bo właśnie wtedy ich płynna tożsamość nie będzie budziła zdziwienia czy hejtu.

Nie lubię, gdy inni próbują **na siłę włożyć** mnie w jakieś **ramy / przyporządkować do określonej kategorii**

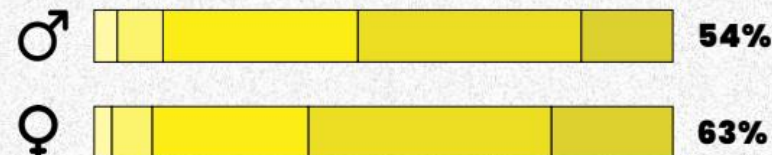
Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

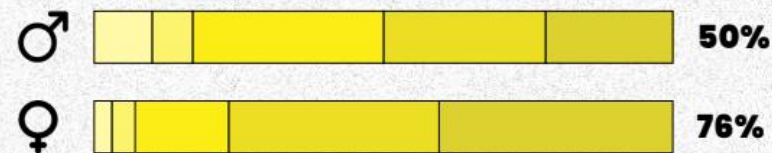
Chcę się zmieniać i poznawać siebie

Młodzi ludzie chcą mieć możliwość eksplorowania różnych aspektów swojej tożsamości, ponieważ jest to kluczowe dla ich osobistego rozwoju i samopoznania. Możliwość zmiany poglądów i dostosowywania się do nowych informacji oraz doświadczeń jest kluczowa, gdyż promuje elastyczność myślenia i umiejętność adaptacji w zmieniającym się świecie. Jednocześnie osoby deklarujące się jako kobiety, zdają się silniej odczuwać nierówności i presję wtłaczania w wyznaczone role i ramy, sygnalizując, że kwestie wolności i tolerancji są dla nich szczególnie ważne.

Chcę mieć możliwość eksplorowania różnych aspektów swojej tożsamości i zmieniania swoich poglądów

Chcę, żeby polskie społeczeństwo było różnorodne i tolerancyjne

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

Grafika 4.

Zdaniem młodych, troska o dobrostan psychiczny nie jest możliwa, gdy robi się rzeczy wbrew sobie. Aż 76% młodych przyznaje, że nie lubi, gdy inni próbują wtłaczać ich w gotowe ramy – wśród nich bardziej wrażliwe w tym temacie są kobiety. Młodzi sami chcą mieć możliwość decydowania o tym, kim są i jak postępują. Możliwość poszukiwania i testowania wydaje im się najważniejszą ścieżką do celu, jakim jest własna osobowość.

Dobrostan psychiczny

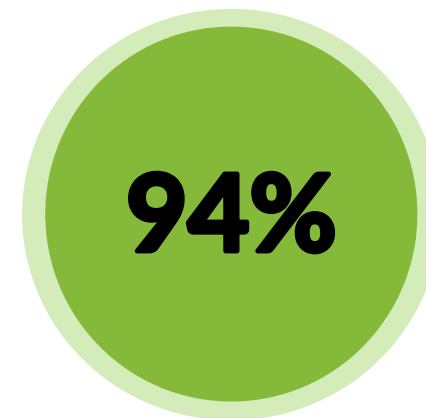
Dla młodych z obszarów wiejskich, podobnie jak dla ich rówieśników z miasta, zdrowie psychiczne oraz życie w zgodzie ze sobą są wartościami o wysokim znaczeniu.

Widać, że ta generacja ma na względzie własne samopoczucie i swój dobrostan. Według niektórych komentarzy, wynika to między innymi z faktu, że patrząc na wcześniejsze pokolenia, mogli na własne oczy przekonać się do czego prowadzi przepracowanie i ciągłe odkładanie własnych potrzeb na margines. To pierwsza generacja, która tak wyraźnie i otwarcie mówi o tym, że to, jak się czujemy psychicznie jest ważne i nie wolno tego obszaru ignorować. Bywa, że jest to kością niezgody oraz przyczynkiem do braku zrozumienia przez starszych.

Wartości, które będą ważne w ciągu najbliższych kilku lat:

ZDROWIE PSYCHICZNE

**ŻYCIE W ZGODZIE ZE SOBĄ
WOLNOŚĆ (WYBORU)**

Różnice między wsią a miastem

Biorąc pod uwagę różne zgromadzone dane na temat młodego pokolenia, każdorazowo widać, że młodzi, bez względu na miejsce pochodzenia czy zamieszkania, są do siebie bardzo podobni. To, co w jakikolwiek sposób różni ich **na poziomie wartości, to przywiązanie do takich elementów życia, jak wiara czy posiadanie dzieci**. Na obszarach wiejskich te wskaźniki wciąż pozostają wyższe, być może dzięki utrzymywaniu się bardziej tradycyjnych stosunków rodzinnych.

Wartości, które będą ważne w ciągu najbliższych kilku lat:

RODZINA

WIARA

VS
41% - młodzi z miast

DZIECI

VS
46% - młodzi z miast

Kiedy popatrzymy na wyniki naszego badania, na pytania „Na ile czujesz się szczęśliwy w życiu”, to wieś jest tutaj delikatnie niżej niż pozostałe lokalizacje, ale to nie są różnice istotne statystycznie. Ale mamy też coś takiego, jak generalny upadek autorytetów i mówimy, że dla młodych jedynym autorytetem jest mama, bo ona jest autentyczna i prawdziwa, płacze, ma problemy i bywa w kryzysie. Ale zawsze jakoś daje radę. I jak pytamy w badaniu o relacje, to więź z mamą wszędzie wychodzi podobnie (wskazanie na poziomie 7,5 w skali do 10). Natomiast w przypadku relacji z ojcem, to najwyższy wskaźnik jest właśnie na wsi. Czyli ten ojciec jest obecny. Potem jest babcia, która również wysoko jest na wsi, a następnie dziadek. To oznacza, że jest dostęp do tych starszych osób, co w miastach nie zawsze jest oczywistością. Wieś to ostatni przyczółek rodziny wielopokoleniowej.

Katarzyna Krzywicka-Zdunek

Socjolożka, Sozjolożki.pl

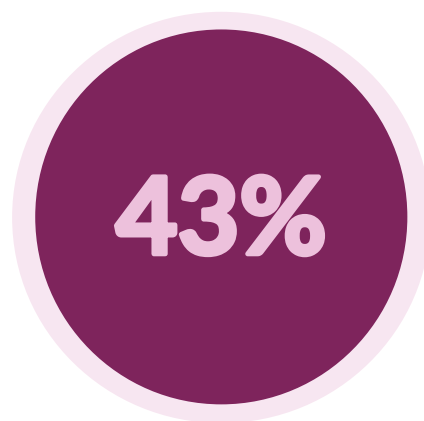
Dom tak samo ważny na wsi i w mieście

Najczęstsze miejsca spędzania czasu ze znajomymi:

Dane ilościowe wskazują, że dom to miejsce, gdzie młodzi spędzają najczęściej czas ze swoimi znajomymi. Dzieje się tak zarówno w mieście, jak i na wsi.

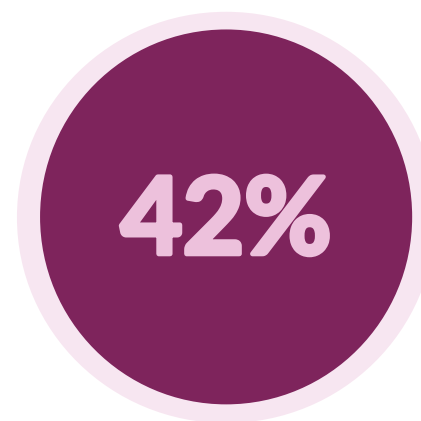
Młodzi z terenów wiejskich rzadziej spędzają czas w restauracjach czy barach, ale głównie wynika to z mniejszej dostępności takich przestrzeni w ich okolicy.

PLENER, PARK

VS

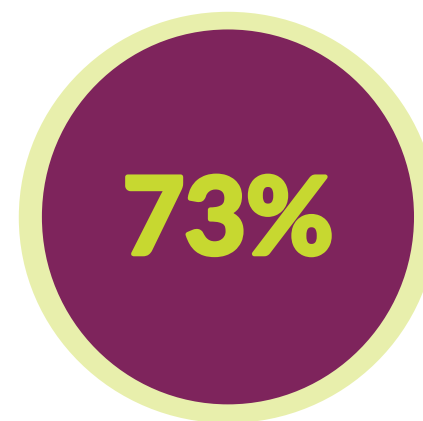
49% - młodzi z miast

BAR, RESTAURACJA

VS

51% - młodzi z miast

DOM

VS

72% - młodzi z miast

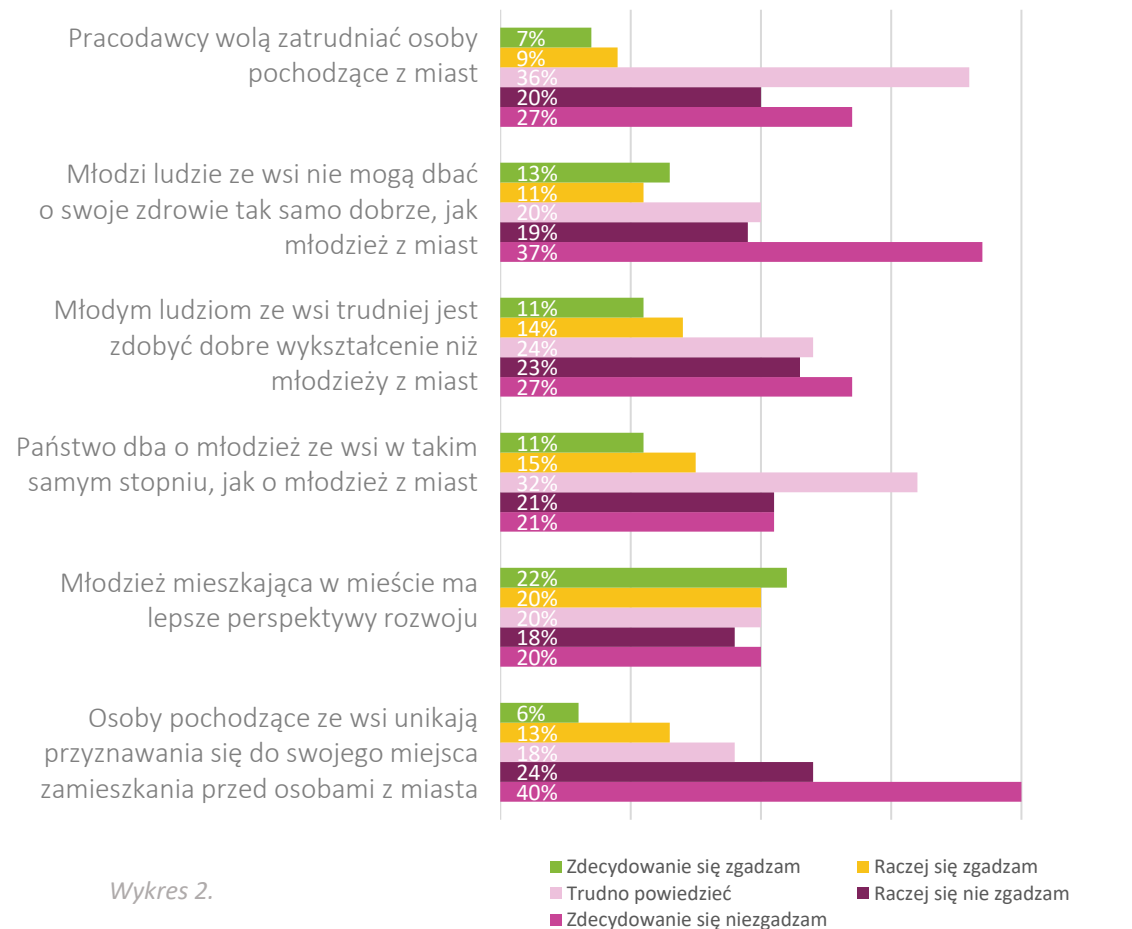
Dyskryminacja

Choć młodzi z obszarów wiejskich dostrzegają pewne obiektywne trudności, które wiążą się z zamieszkiwaniem tych terenów, nie wydaje się, by przekładały się one bezpośrednio na poczucie, że jako grupa społeczna, są w jakiś sposób dyskryminowani. Jednocześnie, dużą ufność pokładają we własne siły, dzięki którym będą w stanie przezwyciężyć braki w rozwiązaniach systemowych.

„Młodzi ludzie wydają się być mocno przekonani, że ich sukces życiowy zależy nie od miejsca zamieszkania, ale od indywidualnych wysiłków. Wielu z nich dostrzega fakt, że mają gorszy dostęp do różnych usług niż rówieśnicy z miasta, ale jednocześnie ma poczucie, że jest w stanie własnym wysiłkiem osiągnąć sukces życiowy. To jeden z najważniejszych wyników badań prezentowanych w tym raporcie. Młodzi ludzie samodzielnie lub przy wsparciu najbliższych osób starają się rozwiązywać swoje problemy życiowe i nie mają dużych oczekiwań odnośnie państwa czy, ujmując to szerzej, systemu społecznego. Zjawisko indywidualizacji pozwala wytłumaczyć fakt, że pomimo obiektywnej gorszej infrastruktury przesyłania danych, większość młodych osób ma zadowalający poziom dostępu do Internetu. Brak dostępu do lekarza nie oznacza, że nie można samodzielnie dbać o zdrowie, np. poprzez uprawianie sportu czy odpowiednią dietę.”

Poczucie dyskryminacji

opracowanie własne na podstawie raportu „Równe traktowanie dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich”:

Wykres 2.

Badania dotyczące aktywności obywatelskiej na wsi i w miastach wskazują, że odsetek młodych ludzi angażujących się w różne formy działalności społecznej jest niski zarówno na wsi, jak i w miastach. Niemniej jednak młodzież miejska częściej należy do organizacji i stowarzyszeń. Być może na wsiach trudniej jest znaleźć takie przestrzenie czy aktywności, które byłyby wystarczająco interesujące, by młodzież chciała w nich uczestniczyć. Często trzeba dojechać gdzieś dalej, aby skorzystać z takich możliwości, co samo w sobie stanowi ograniczenie. Kluczowym momentem dla młodzieży wiejskiej jest czas, gdy przechodzą ze szkoły podstawowej do szkoły średniej, która zazwyczaj znajduje się poza miejscem zamieszkania. To rodzi kwestie związane z logistyką i dojazdami, a także z wykluczeniem komunikacyjnym, które wpływa na życie pozaszkolne, towarzyskie, a także na czas poświęcany rozwijaniu własnych zainteresowań. Młodzież jest uzależniona od funkcjonowania transportu publicznego, co stanowi realny problem.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

komunikacja

Mówienie dzisiaj, że „internet zrewolucjonizował społeczną rzeczywistość”, a „z rozwojem cyberprzestrzeni wiąże się wiele nowych zjawisk”, jest truizmem. Internet dla młodych osób to realny świat społeczny, w którym socjalizują normy, wartości, budują tożsamości i w którym koncentrują swoje kanały komunikacji. Ten „realny świat cyfrowy” jest praktycznie zsynchronizowany z ich dobrostanem społecznym, psychicznym, somatycznym i nie jest to oddziaływanie marginalne, niszowe, ale nabrało cech zjawiska pokoleniowego.

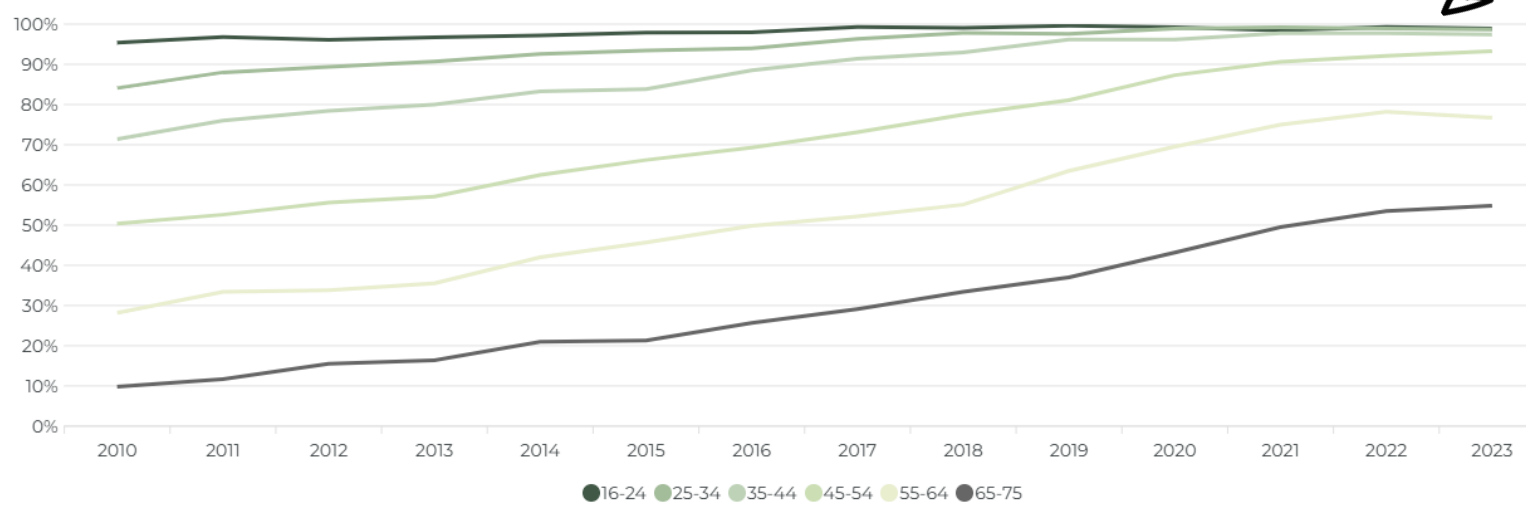
Rafał Lange

Raport: *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania nastolatków i rodziców, 2022*

Korzystanie z internetu

Osoby korzystające z Internetu w ciągu ostatnich 3 miesięcy wg grup wieku

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
16-24	95,4	96,8	96,1	96,7	97,2	97,9	98,0	99,3	99,1	99,6	99,2	98,4	99,3	98,9
25-34	84,1	88,0	89,4	90,7	92,6	93,4	94,0	96,3	97,8	97,6	98,9	99,2	98,9	98,7
35-44	71,4	76,0	78,4	80,0	83,3	83,8	88,5	91,4	93,0	96,2	96,2	97,7	97,7	97,4
45-54	50,4	52,6	55,6	57,1	62,5	66,2	69,3	73,1	77,5	81,1	87,3	90,6	92,1	93,3
55-64	28,2	33,4	33,8	35,5	42,0	45,7	49,8	52,2	55,1	63,5	69,5	75,0	78,2	76,7
65-75	9,8	11,7	15,5	16,4	21,0	21,3	25,7	29,1	33,4	37,0	43,2	49,5	53,5	54,8

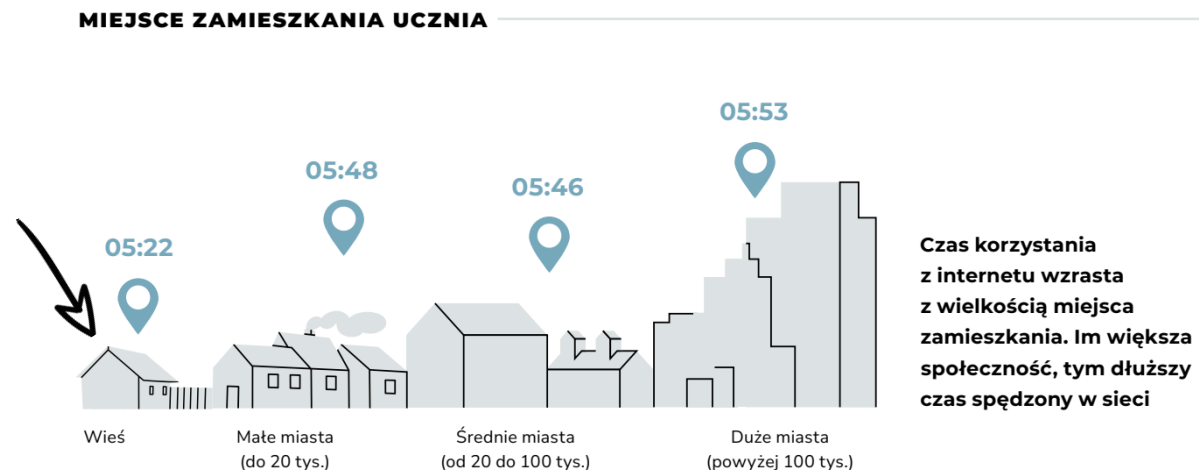
Internet to absolutna codzienność młodych ludzi. Także zdaniem ekspertów w tym zakresie nie widać różnic między młodymi z obszarów wiejskich i miast.

Jedyną barierą może być gorsza jakość łącza (czy słabszy zasięg/jego brak) na terenach wiejskich, która nieraz utrudnia nie tylko korzystanie z rozrywek online, ale również oferty edukacyjnej. Może mieć także wpływ na realizację zadań zawodowych (przy pracy zdalnej) czy możliwości kontaktu (nie tylko z rówieśnikami).

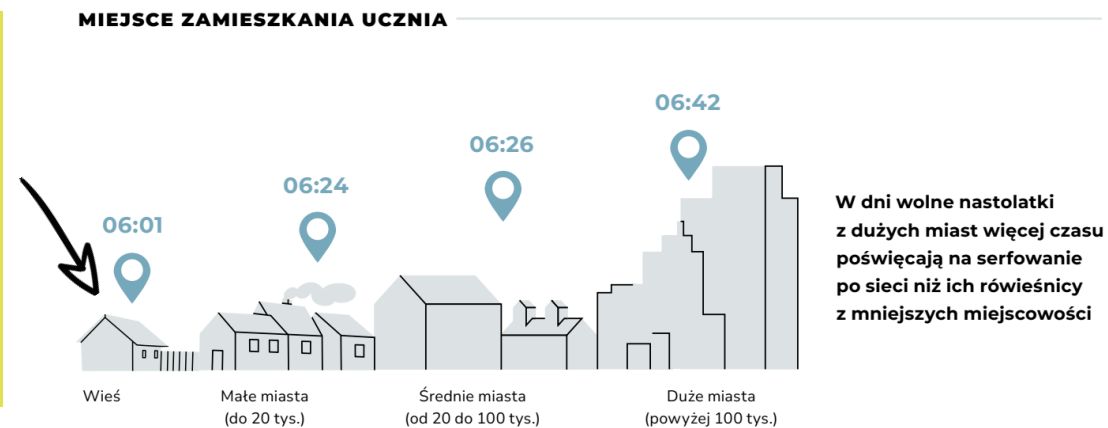
Grafika 5.

Czas w internecie

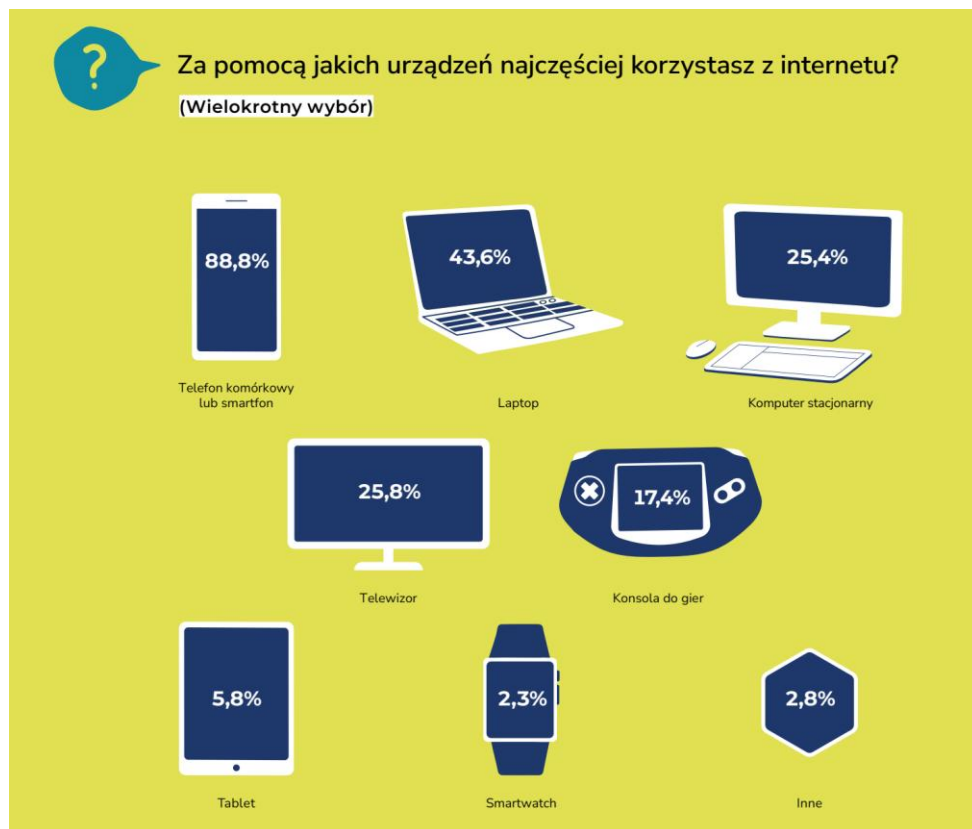
Wg danych NASK młodzi zamieszkujący obszary wiejskie spędzają nieco mniej czasu w internecie niż ich rówieśnicy w miastach. Różnica ta jest widoczna zarówno w dni powszednie, jak i weekendy, kiedy wszyscy młodzi poświęcają internetowi jeszcze więcej minut/dzień.

Grafika 6.

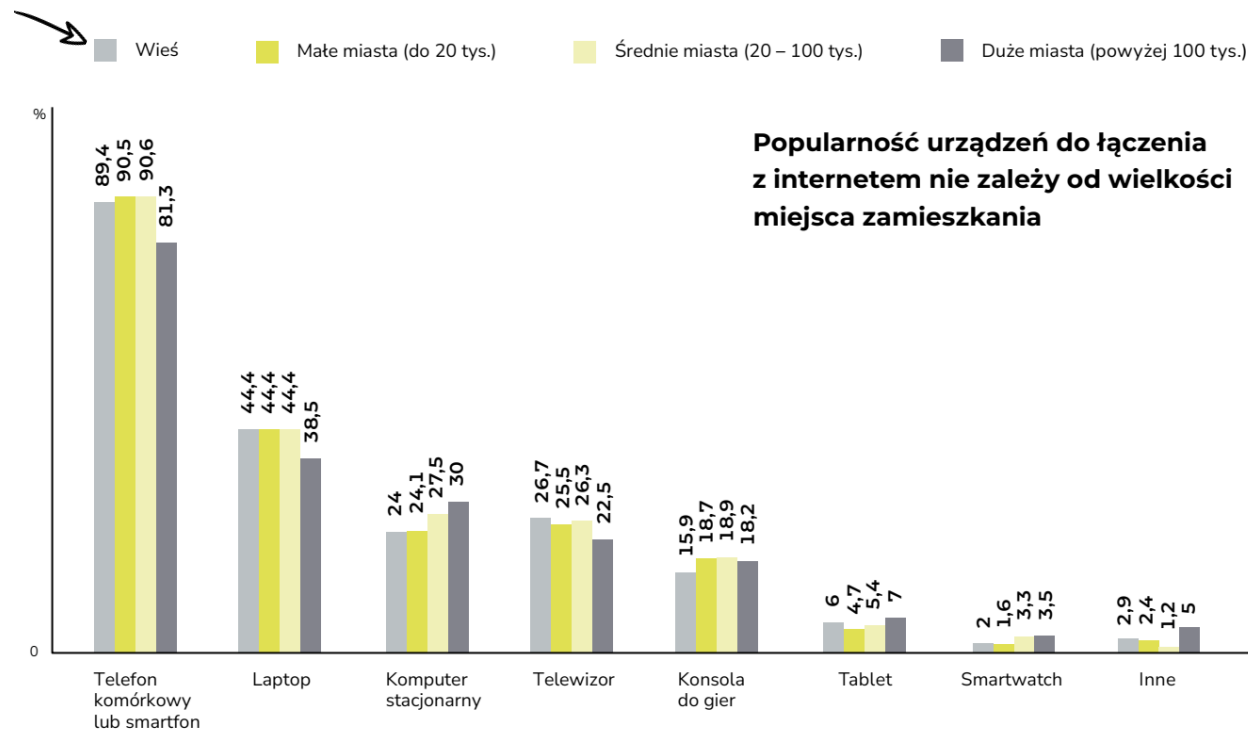

Narzędzia

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

(odpowiedzi w proc.)

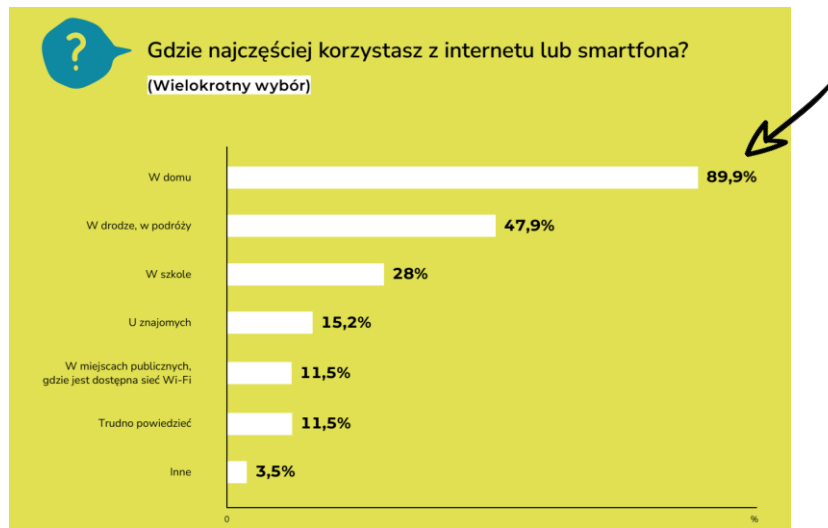

Grafika 7.

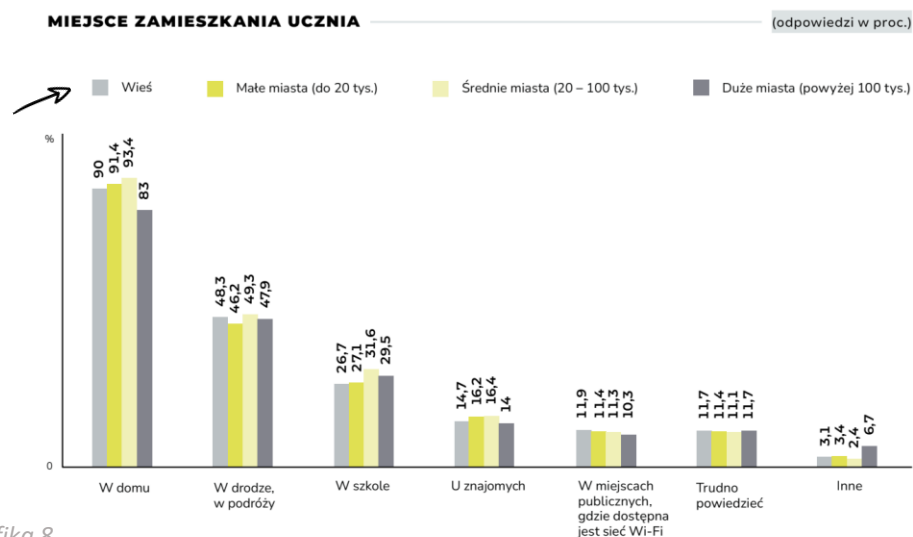
Większość dostępnych danych, podobnie jak i te w ramach raportu NASK, pokazują, że wielkość miejsca zamieszkania nie wpływa znacząco na kwestie behawioralne związane z nowoczesnymi technologiami i sposobami komunikacji. Młodzi z miast i wsi są pod tym względem bardzo do siebie podobni.

Miejsca

Warto zwrócić uwagę na fakt, że **wszyscy młodzi najchętniej korzystają z internetu lub smartfona będąc w domu**. Biorąc pod uwagę, że poświęcają tej czynności 5-6 godzin dziennie, można podejrzewać, że jest to jeden z powodów, dla których tak trudno „wyciągnąć ich z domu” i zaangażować np. w lokalne działania.

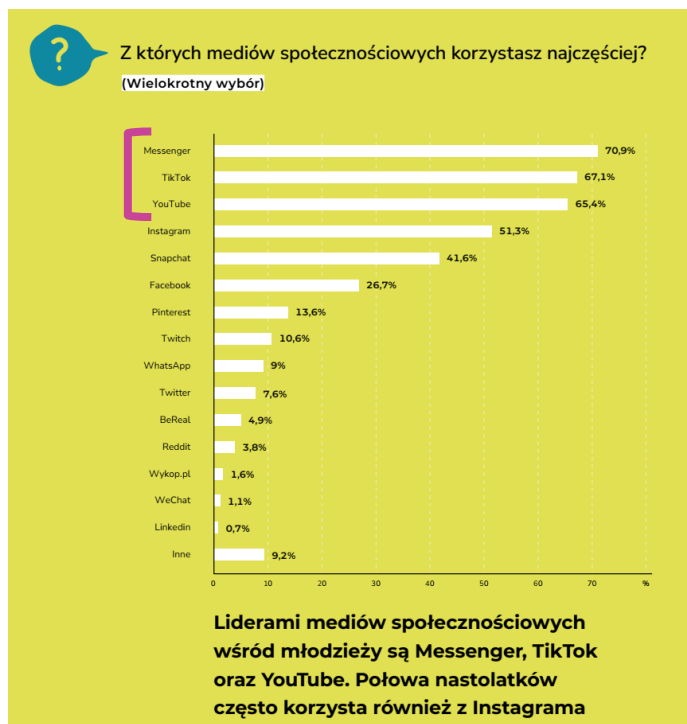

Młodzież z obszarów wiejskich, z racji ograniczonego dostępu do aktywności społecznych i kulturalnych, może zapośredniczyć je właśnie poprzez internet. Jednak ogrom treści sprawia, że trudno wybierać te najbardziej wartościowe. Jednocześnie **brakuje szczegółowych danych, które pokazywałyby gdzie młodzi z obszarów wiejskich przede wszystkim kierują swoją uwagę**.

Grafika 8.

Platformy

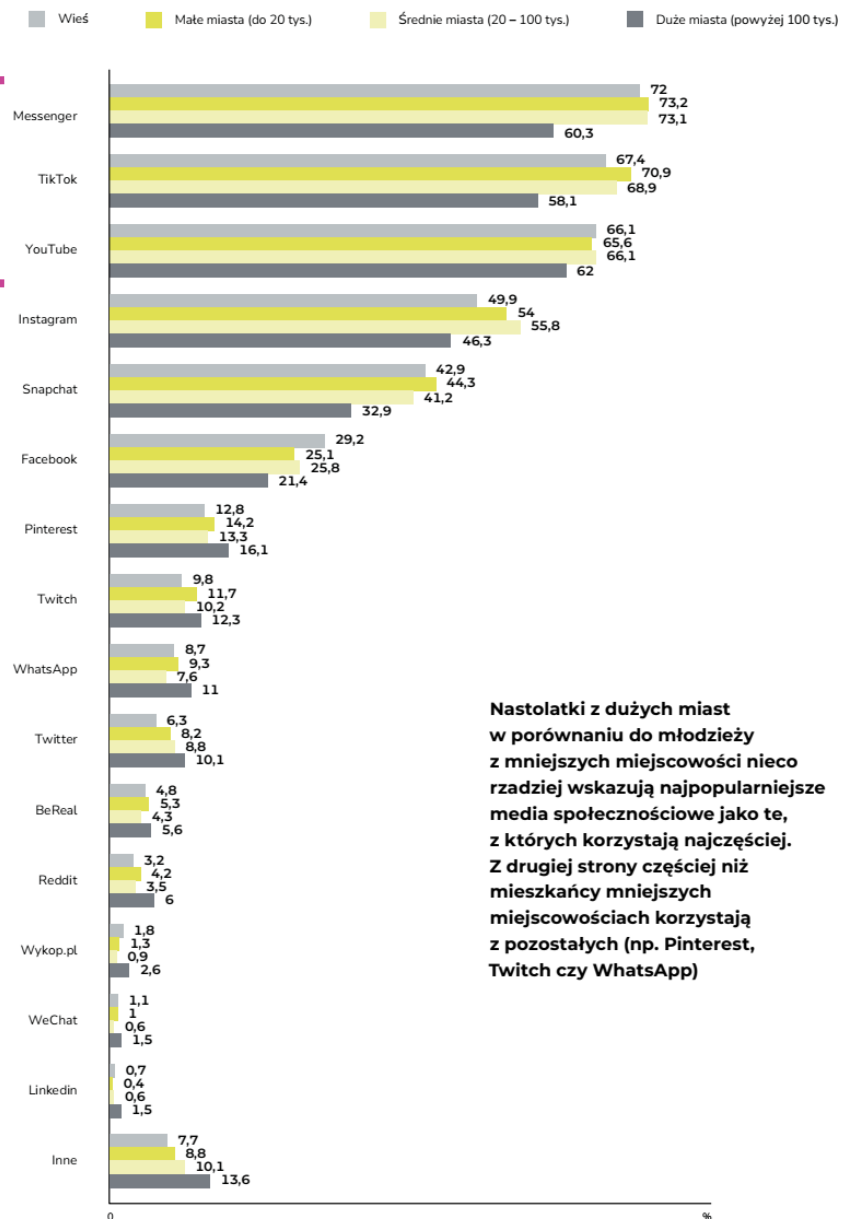

Grafika 24.

Messenger, TikTok oraz YouTube to platformy, z których najchętniej korzystają młodzi z obszarów wiejskich. Ich wybór pokrywa się dokładnie ze statystykami dla młodych ogółem (bez względu na miejsce zamieszkania).

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

(odpowiedzi w proc.)

Nastolatki z dużych miast w porównaniu do młodzieży z mniejszych miejscowości nieco rzadziej wskazują najpopularniejsze media społecznościowe jako te, z których korzystają najczęściej. Z drugiej strony częściej niż mieszkańcy mniejszych miejscowości korzystają z pozostałych (np. Pinterest, Twitch czy WhatsApp)

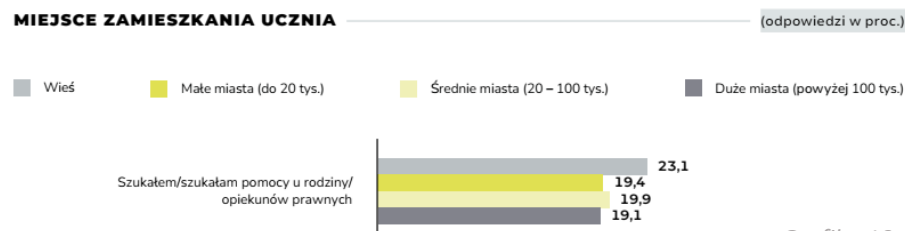
Grafika 9.

Przemoc

Około 1/3 młodych z obszarów wiejskich deklaruje, że nie spotkała się ze **zjawiskiem przemocy internetowej**. Dane pokazują również, że mają oni mniejszą styczność z aktami przemocy w sieci, które z kolei są częstszym doświadczeniem młodzieży miejskiej.

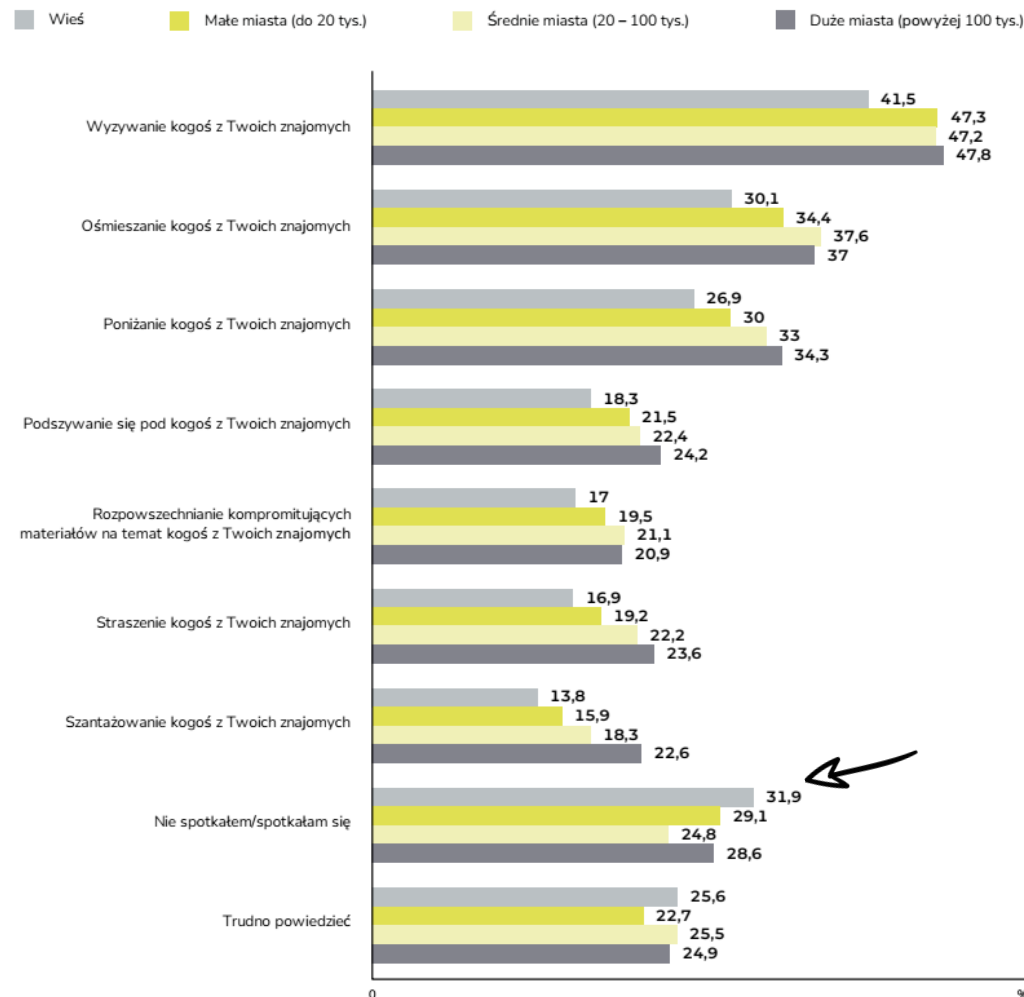
Jeśli już doświadczano przemocy (ogółem, nie tylko internetowej), to młodzież wiejska częściej przyznaje się do tego, że szukała w takich przypadkach pomocy wśród swoich najbliższych, co być może w pewien sposób odzwierciedla poziom relacji i zaufania.

Grafika 10.

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

(odpowiedzi w proc.)

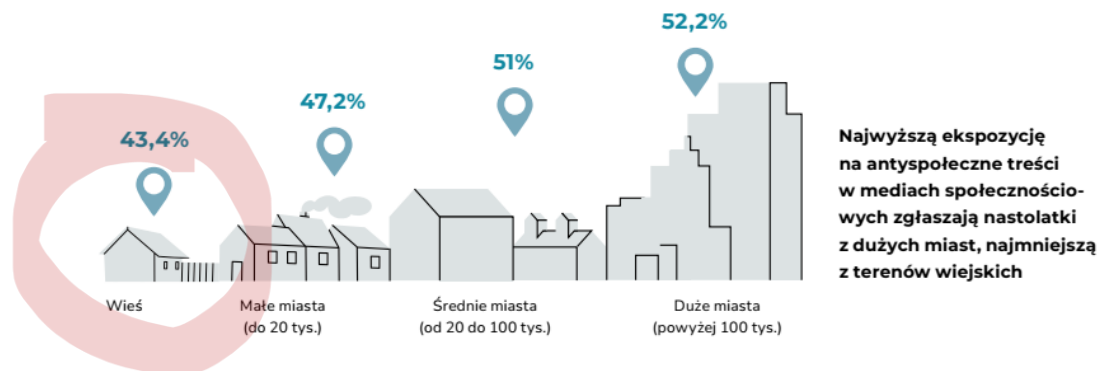
Grafika 11.

Ekspozycja na treści

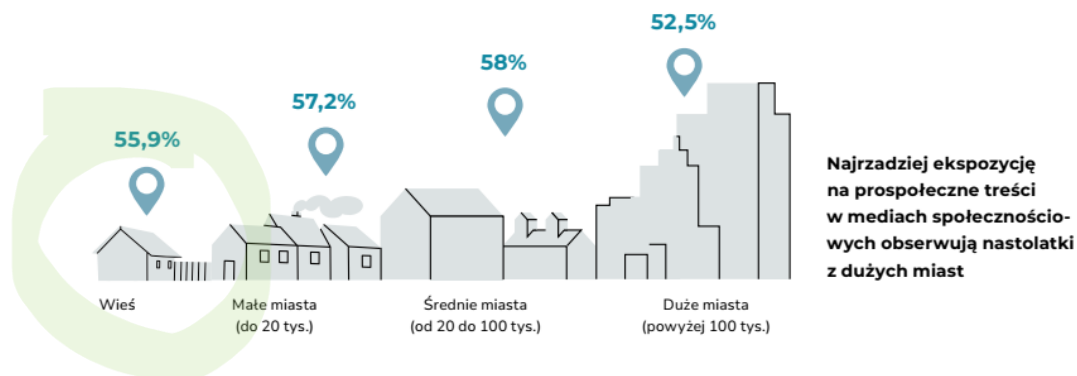
TREŚCI ANTYSPOŁECZNE

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

TREŚCI PROSPOŁECZNE

MIEJSCE ZAMIESZKANIA UCZNIA

Korzystając z mediów społecznościowych, wszystkie dzieci i nastolatki są ekspozowane na treści o różnorodnym charakterze. Wśród nich można wyróżnić te w nurcie anty- lub prospołecznym.

To, co różni młodych z terenów wiejskich oraz dużych miast, to właśnie poziom owej ekspozycji. Wg deklaracji, młodzież wiejska ma najniższą ekspozycję na treści antyspołeczne (spośród wszystkich młodych z różnych miejsc zamieszkania). Z kolei treści o charakterze wpierającym, prospołecznym, docierają do nich częściej, niż do ich rówieśników w dużych miastach.

edukacja, szkoły rolnicze

Coraz więcej mamy też dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Przybywa ich w ogromnym tempie i to raczej nie jest kwestia obszarów wiejskich, lecz sytuacja ogólnokrajowa. Jednak tutaj u nas jest też większy problem z tym, że rodzice niekoniecznie chcą przyjmować do wiadomości, że ich dziecko wymaga szczególnego traktowania. Ja myślę, że niebawem będzie tak, że ta grupa dzieci, która nie będzie potrzebowała specjalnego podejścia będzie w mniejszości, a reszta będzie potrzebowała dodatkowego wsparcia. Ale trzeba pamiętać, że to są fajne dzieci i jeśli się dobrze z nimi pracuje, to można naprawdę wiele osiągnąć. To, co tu u nas jest też problemem to dostęp do specjalistów – borykamy się z zatrudnieniem np. psychologa, podobnie, jak okoliczne szkoły podstawowe. Ja w przeliczeniu na dziecko mam pół etatu psychologa, a najbliższe duże miasto jest 34 km stąd. I kto mi tutaj przyjedzie na te kilka godzin?

Izabela Sokołowska

Dyrektor Liceum Ogólnokształcącego
na obszarze wiejskim (woj. lubelskie)

Jeden z projektów międzynarodowych, w których braliśmy udział, polegał także na organizacji obozów dla młodzieży. W ramach tych wyjazdów ważne było, aby edukować tych młodych ludzi w zakresie działań proekologicznych, zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich oraz tego, że młodzi również mogą być przedsiębiorcami. Spotkaliśmy się w Polsce, poleciliśmy do Finlandii, a potem nastąpiła pandemia. Najbardziej obiecujący obóz na Łotwie niestety się nie odbył. Liderem projektu była Finlandia i jakoś tak pozostaliśmy w kontakcie. Zaprośili nas do współpracy w ramach Erasmus +. No i zimą byliśmy z młodzieżą w Finlandii, gdzie naszym tematem przewodnim była aktywność fizyczna w naturze. Co ciekawe, nie mieliśmy lasu rąk podczas rekrutacji, czy długiej listy rezerwowej. Trochę obitałam się o ścianę także w kontekście szkół, na szczęście pomogły media społecznościowe. Dziś myślę, że może to też jest ta bariera językowa, że młodzi wciąż trochę się boją, czy sobie w tym zakresie poradzą.

Marta Kruszczyńska

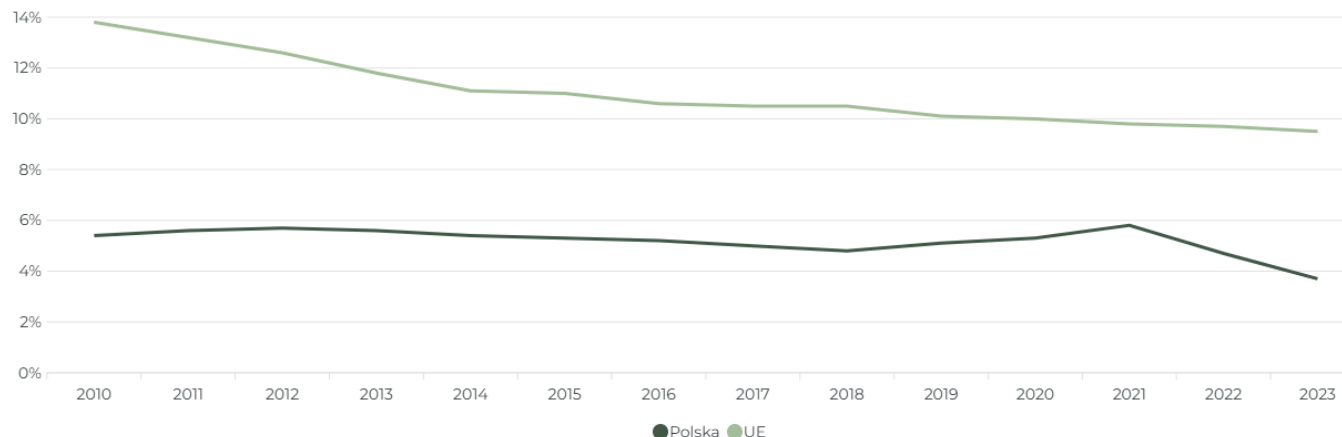
Lokalna Grupa Działania (woj. kujawsko-pomorskie)

Kontynuacja edukacji

Odsetek młodzieży niekontynuującej nauki w wieku 18-24 lata

Grafika 13.

Młodzi ludzie w Polsce coraz chętniej kontynuują naukę w szkołach wyższych – odsetek Polaków w wieku 18-24 lata, którzy nie decydują się na dalszą edukację, od 2021 roku systematycznie spada i w 2023 roku wynosił 9,5%.

W rozmowach z ekspertami pojawiały się jednak głosy mówiące o tym, że **młodzi z terenów wiejskich, którzy mają możliwość realizowania się zawodowo w rolnictwie, niekoniecznie zainteresowani są kontynuacją nauki po szkole średniej**. Zainteresowanie to maleje wraz z wielkością rodzinnego gospodarstwa – im jest ono większe i nowocześniejsze, tym szybciej młodzi chcą po szkole zaangażować się w pracę na nim. W niektórych przypadkach oznacza to także świadomą rezygnację ze studyjnych wyjazdów zagranicznych czy wymian w ramach programu Erasmus. Dane opracowane przez Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowego Instytutu Badawczego na podstawie systemu POL-on (sprawozdanie S-10 dla GUS) pokazują, że wśród osób pochodzących z obszarów wiejskich, na studia częściej decydują się kobiety.

„W 2023 roku na polskich uczelniach studiowało więcej kobiet niż mężczyzn (59% vs 41%), zwłaszcza na uczelniach o profilu zawodowym (odpowiednio 66% vs 34%), wśród osób uzyskujących tytuł magistra (71% vs 29%) oraz w grupie studentów mieszkających na wsi (62% vs 38%). Z kolei mężczyźni dominują wśród osób uzyskujących tytuł inżyniera (w 2023 roku 70% vs 30%). Analiza danych Eurostatu wskazuje, że w innych krajach UE różnice w proporcjach między płciami są słabiej zarysowane i bliższe równowadze procentowej (w 2022 roku udział kobiet i mężczyzn wynosił odpowiednio 55% vs 45%).”

Źródło: radon.nauka.gov.pl/raporty/studenci_2023

Źródło: GUS, raportsdg.stat.gov.pl, 2024

W obszarze edukacji widzimy, że choć wyniki egzaminów po szkole podstawowej nie różnią się znacząco między wsią a miastem, to pojawiają się istotne różnice w wynikach egzaminów językowych. Uczniowie z obszarów wiejskich osiągają gorsze rezultaty na tych egzaminach. Nadzieją na poprawę tej sytuacji jest dostęp do internetu oraz coraz lepsze radzenie sobie z wykorzystaniem technologii w celach edukacyjnych. Może to stanowić szansę dla młodzieży z terenów wiejskich, które zmagają się z ograniczoną infrastrukturą, aby wyrównać różnice edukacyjne. Niestety, nie znam badań, które szczegółowo sprawdzałyby ten wpływ. Szkoda, że szkoły nie wykorzystują doświadczeń zdobytych podczas nauki online, ponieważ mogłoby to otworzyć przed młodymi ludźmi z obszarów wiejskich większe możliwości. Warto również zauważyć, że kapitał społeczny rodzin ma wpływ na edukację dzieci. Badania wskazują, że rodziny o wyższym kapitale społecznym mogą zapewnić dzieciom lepsze narzędzia i warunki, aby mogły one podjąć studia wyższe w większym mieście. Dzieci z rodzin o średnim kapitale również podejmują studia, ale najczęściej w mniejszych miejscowościach, na uczelniach o niższym poziomie, co później przekłada się na ich możliwości zawodowe i szanse na uzyskanie stabilnej pracy.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunty”

Wybór między edukacją a pracą na roli

Emocje towarzyszące wyborowi pomiędzy pracą a studiami, stają się tematem treści udostępnianych przez młodych również w mediach społecznościowych:

www.tiktok.com/@__dziewczynazclaasa_/video/7301947869982919968?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

Grafika 14.

Istnieje grupa młodych osób z obszarów wiejskich, która jest mocno zaangażowana w prace rolnicze już na tym etapie swojego życia. Zajęcia te kojarzą im się z czymś przyjemnym, ciekawym wyzwaniem (challenge), a efekty pozwalają odczuwać prawdziwą dumę.

Rezygnacja z obowiązków w gospodarstwie na rzecz nauki/dalszej edukacji, dla takich osób nie zawsze jest pozytywnym doświadczeniem. Czują się one związane z ziemią i obowiązkami wobec niej. Wyjazd z rodzinnej miejscowości może więc generować smutek czy poczucie osamotnienia – dawać wrażenie, że powinno się być w tym czasie zupełnie gdzie indziej.

Z moich obserwacji wynika, że uczniowie wywodzący się ze wsi, z gospodarstwa rolnego, to bardzo specyficzni uczniowie, którzy nie chcą podróżować, zwiedzać, a chcą pracować u siebie w gospodarstwie rolnym. Ich życie i chodzenie do szkoły wyznacza cykl pracy w polu. Przychodzą wykopki, sianokosy, czy żniwa, to zauważamy w szkole wysoką absencję wśród rolników, którzy w tym czasie pomagają ojcom w pracach polowych. W ubiegłym roku szkolnym mieliśmy ucznia, którego rodzina prowadzi bardzo duże gospodarstwo nastawione na produkcję roślinną, zatrudniając niewielu pracowników. W związku z tym, ucznia nie było w szkole w okresie wyteżonych prac polowych. Szkoła organizuje praktyki zawodowe w ramach programu Erasmus+. O ile w innych zawodach mamy wielu chętnych, którzy chcieliby wyjechać za granicę, o tyle w zawodzie technik rolnik grupa zainteresowanych jest nieliczna, a uczniowie muszą i chcą pomagać w domu. Rolnicy to również uczniowie, którzy uzyskują wysokie wyniki w nauce, odnoszą sukcesy w konkursach i olimpiadach, bardzo dobrze zdają egzaminy zawodowe, ale rezygnują z przystąpienia do matury, mówiąc, że jest im ona niepotrzebna, ponieważ swoją przyszłość zawodową wiążą z pracą w gospodarstwie rolnym.

Emil Zapisek

Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia
Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)

Szkoły rolnicze – szansa, by zostać na wsi?

W ostatnich latach widać w Polsce coraz większe zainteresowanie młodych ludzi nauką w technikach i szkołach branżowych. W roku szkolnym 2023/2024 uczyło się w nich 973 tys. osób. Co ciekawe, to wzrost o 7% względem poprzedniego roku, a także niemal 13% więcej niż dwa lata wcześniej.

Dostęp do wysokiej jakości edukacji, która zapewnia także godny zawód, to również jeden z postulatów unijnej Strategii na rzecz młodzieży wiejskiej.

RR: Alarmuje się, że młodzież ucieka do miasta i tylko tam widzi przyszłość. Czy to prawda?

EK: Osób młodych jest coraz mniej na wsi, tak samo jak w mieście. Procesy demograficzne są nieubłagane. W Janowie ci, co poszli do liceum w mieście, raczej nie wracają na wieś. Ci natomiast, którzy podjęli naukę w „rolniku” w Janowie – zostają na miejscu. Znajdują tu pracę, ale większość z nich nie pracuje w zawodach wyuczonych. Ten trend pokazują pilotaże losów absolwentów naszej szkoły, które wykonują doradcy zawodowi na zlecenie MEN.

Źródło: fragment wywiadu „Czy szkoły rolnicze są nam potrzebne”, bit.ly/3WqSBgr

Jakość szkół rolniczych wydaje się więc wyjątkowo ważna w kontekście związywania przyszłości młodych osób z obszarami wiejskimi. Jeśli szkoły rolnicze będą kształciły młodych w zawodach wynikających z (obecnych i przyszłych) potrzeb lokalnego rynku, zaś rynek ten będzie zapewniał odpowiednie miejsca pracy w wyuczonych zawodach, szanse na to, że młodzi pozostaną w rodzinnych stronach, zamiast szukać możliwości zawodowych w mieście, powinny systematycznie się zwiększać.

W trzeciej klasie mamy ucznia, któremu szkołę polecił okoliczny właściciel gospodarstwa rolnego, gwarantując mu w przyszłości pracę weterynarza zajmującego się dużymi zwierzętami gospodarskimi.

W ostatnich kilku latach największą popularnością wśród absolwentów szkoły podstawowej cieszy się zawód technik weterynarii. I właśnie do tej klasy przyjmujemy uczniów, którzy na koniec szkoły podstawowej uzyskali bardzo wysokie wyniki w nauce. Kierunek ten cieszy się tak dużym zainteresowaniem młodych ludzi, ponieważ szkoła stworzyła bardzo dobre warunki do nauki zawodu (bogata i nowoczesna baza dydaktyczna wyposażona w środki dydaktyczne niezbędne do nauki zawodu oraz wykwalifikowana kadra pedagogiczna).

Emil Zapisek

Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia
Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)

praca

Młodzież wiejska częściej niż rówieśnicy z miast uważa pieniądze i pracę za kluczowe elementy udanego życia. Wartości te mają większe znaczenie w kontekście ograniczonych możliwości zawodowych na obszarach wiejskich. W społecznościach wiejskich rynek pracy jest zazwyczaj dość płytki – obejmuje głównie administrację, drobnych przedsiębiorców, rolników oraz nauczycieli. Liczba dostępnych miejsc pracy jest ograniczona, a jeśli ktoś nie prowadzi własnej, dobrze prosperującej firmy czy gospodarstwa, rodzi się pytanie, czym właściwie ma się zajmować. W takiej sytuacji migracja do miast w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia jest naturalnym rozwiązaniem. Jednak zmiany na rynku mieszkaniowym, takie jak spadek dostępności mieszkań, sprawiają, że coraz mniej osób może pozwolić sobie, by wysłać swoje dzieci do większych miast i zapewnić im start, który umożliwi osiedlenie się w nowym miejscu. W związku z tym rośnie popularność obszarów podmiejskich, które stanowią alternatywę dla dużych miast.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

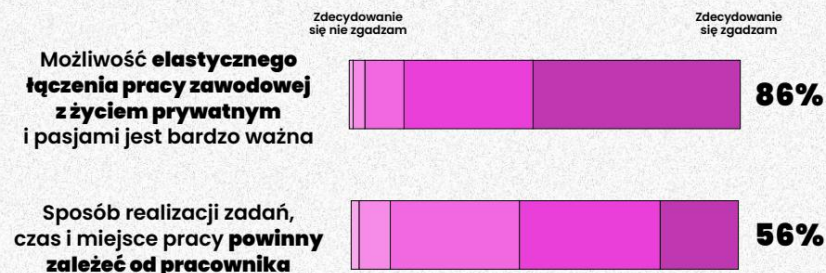
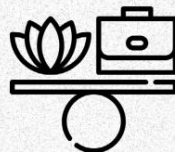

Work-life fit

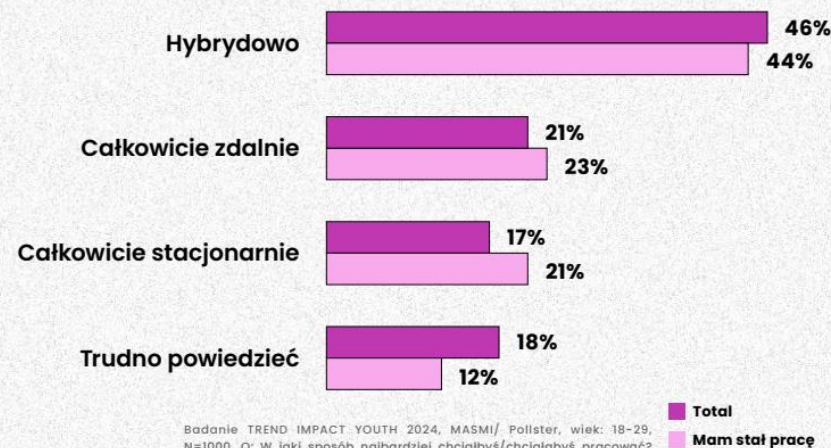
Chcę pracować na własnych zasadach

Młodzi chcą decydować o tym, gdzie, kiedy i jak pracują. To, że specjalizują się zawodowo w różnych dziedzinach, jest ważne, ale równie ważne jest spotkanie z bliskimi czy wyjście na ulubiony sport. Dlatego przewagę w ich oczach zyskują te firmy, które gwarantują swoim pracownikom i pracowniczkom elastyczność.

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami? Proszę użyć skali od 1 do 5; T2B

Wybór miejsca i czasu pracy nie oznacza, że młodzi masowo zaszywają się pod kocami w swoich domach. Większość stawia na model hybrydowy, czyli na pracę częściowo z biura, a częściowo z domu. Jako ludzie jesteśmy przecież zwierzętami stadnymi i fizyczny kontakt z innymi jest nam ciągle bardzo potrzebny, niezależnie od wieku.

Badanie TREND IMPACT YOUTH 2024, MASMI/Pollster, wiek: 18-29, N=1000. Q: W jaki sposób najbardziej chciałbyś/chciałabyś pracować?

■ Total
■ Mam stałą pracę

Grafika 15.

Młodzi myślą o pracy w bardzo elastyczny sposób. Praca jest ważna, bo pozwala zarobić pieniądze na utrzymanie oraz przyjemności. Ale równie ważny jest czas na odpoczynek czy przyjemności. W kontekście obszarów wiejskich, należy pamiętać, że nie każdy młody znajdzie zatrudnienie w rolnictwie. Co więcej, wielu z nich nawet nie będzie chciało wiązać z nim swojej zawodowej przyszłości. To oznacza, że część osób będzie musiała szukać pracy np. w mieście, o ile lokalnie nie uda im się znaleźć satysfakcjonującego zajęcia.

Młodzi szybko szukają samodzielności w kontekście pracy i tego, żeby budować swoje biznesy. Coraz więcej osób rezygnuje ze studiów, żeby już zakładać swoje większe lub mniejsze firmy. Są kreatywni i innowacyjni, i te różne biznesy zaczynają właśnie na wsi. Także to, że wiele osób na wsi dostaje kawałek ziemi czy gospodarstwa po rodzicach czy dziadkach, daje już jakąś szansę budowania czegoś swojego. Również internet daje tu duże możliwości – bo właściwie nie ma znaczenia, gdzie założysz sklep internetowy. A warunki lokalowe na wsi są jednak lepsze – odpowiednio wyremontowane pomieszczenia gospodarcze idealnie się do tego nadają. Dlatego tak ważne jest zapewnienie dobrych łącz, żeby ten internet był dostępny. To też się przekłada na nowe podejście do rodzinnych biznesów. Przykład osoby, której rodzina ma sady od pokoleń. Wiadomo, że są one bardzo narażone ze względu na nieprzewidywalność pogody. Dywersyfikując źródła przychodu tworzy zagrodę edukacyjną, a przyszłościowo myśli również o agroturystyce, w tym o budowie altany konferencyjnej.

Szymon Migoń

Związek Młodzieży Wiejskiej

Postrzeganie rolnictwa jako zawodu

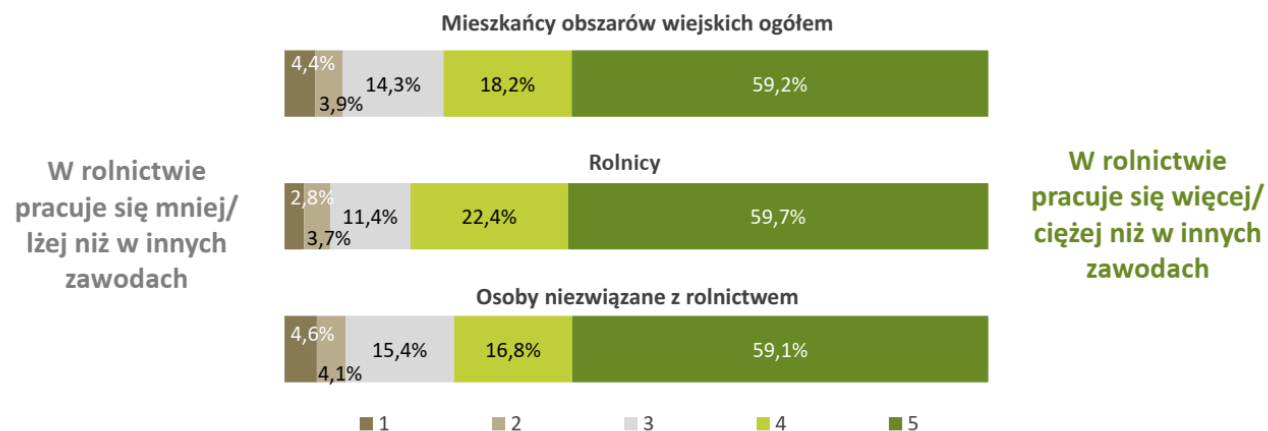
Praca na roli nie była i nie jest łatwa, choć technologia generuje w tym zakresie zmiany.

Dane z raportu *Polska wieś i rolnictwo* (2023r.) , choć nie wyszczególniają opinii młodych, jasno pokazują, że **osoby zamieszkujące obszary wiejskie – bez względu na to, czy są zawodowo związane z rolnictwem – dzielą opinię, iż jest to zajęcie, które wymaga intensywniejszej pracy niż inne profesje.**

Młodzi niepochoǳący z rodzin rolniczych, bardzo rzadko wybierają ten właśnie zawód – nie tylko ze względu na brak dostępu do ziemi, ale być może właśnie na wizję ciężkiej pracy, której opłacalność wcale nie jest gwarantowana.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

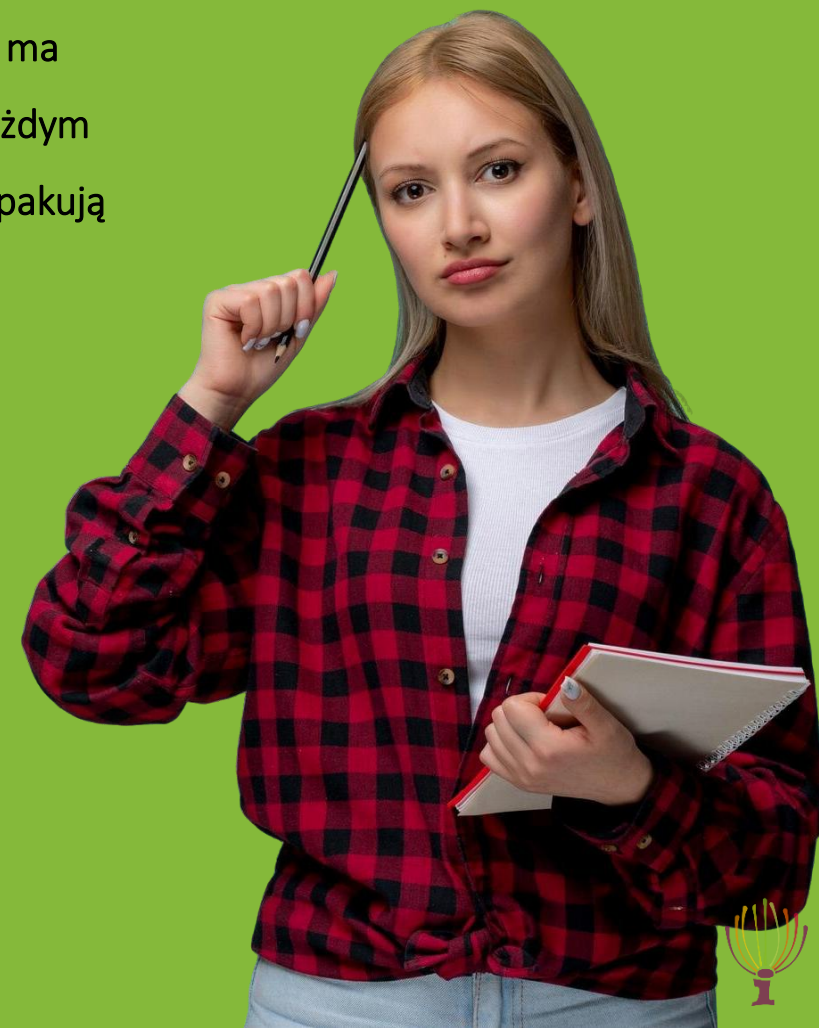
Grafika 16.

Siedzę teraz w mojej wsi, w województwie świętokrzyskim i robię europejskie projekty. Ale mam z tyłu głowy, że są znajomi, którzy nie poszli na żadne studia, a robili budowlankę i teraz zarabiają pięć razy tyle miesięcznie, co ja, to czasem się nie dziwię, że tak wybrali. Myślę, że w pokoleniu Zet duży wpływ na wszystko ma potężna promocja konsumpcyjnego stylu życia, zwłaszcza w internecie. Na każdym kroku widzimy pieniądze, samochody i ubrania innych ludzi. Więc młodzi nie pakują czasu w inne rzeczy tak, jak robili to Millenialsi, tylko od razu chcą zarabiać pieniądze. A żeby tak się stało, to trzeba iść do pracy, a nie na studia. Samo zarabianie pieniędzy jest postrzegane jako inwestowanie w siebie. Pojadę do Niemiec i będę tam pracować, wrócę za 4 lata, kupię porządny sprzęt i otworzę firmę budowlaną. A nie, że zrobię 8 szkoleń, 2 fakultety i mnie może ktoś zatrudni. Od lat też słyszymy, że pracodawcy wcale już nie premiują tak papierów z uczelni, ale właśnie doświadczenie.

Piotr Styczeń

Europejska Sieć LEADER

rolnictwo

Kluczowe pytanie dotyczy tego, jaką wizję wsi i rolnictwa chcemy mieć w Polsce. Jest to istotne również w kontekście perspektyw, które otworzą się przed młodzieżą i dziećmi mieszkającymi na wsi. W ostatnich dekadach na wsi zaszły procesy niekorzystne, a my często działamy w trybie reaktywnym – reagujemy dopiero, gdy coś się wydarzy, zamiast rozwiązywać problemy u źródła. Na przykład zamiast zapobiegać trudnościom, wypłacamy odszkodowania po zaistniałych sytuacjach. Choć to ważne, nie rozwiązuje to jednak problemu w dłuższej perspektywie.

W tym roku badaliśmy debatę publiczną wokół protestów rolników i okazało się, że brakuje w niej konstruktywnych propozycji. To, że temat został poruszony w debacie publicznej, nie oznacza, że mamy wspólną wizję tego, jak wieś powinna wyglądać, zwłaszcza w kontekście globalnych zmian. Świat jest niestabilny, a zakłócenia w łańcuchach dostaw żywności będą się nasilać. Dlatego rola produkcji żywności, samowystarczalności w tym zakresie i postawienie na lokalną produkcję stają się coraz ważniejsze. To dobry moment, by stworzyć wizję przyszłości, w której planujemy lokalne strefy żywnościowe. I to może być spora szansa dla rolnictwa, zwłaszcza tego drobnego, dla rodzinnych gospodarstw, które mogłyby opierać swoją przewagę konkurencyjną na jakości żywności.

Taki model może przyczynić się do poprawy sytuacji mieszkańców terenów wiejskich i stworzyć realne możliwości, zwłaszcza dla dzieci, które chciałyby pozostać na wsi. Potrzebujemy sojuszu miasto-wieś – współpracy producentów żywności z konsumentami miejskimi. To może być kluczowa szansa na tworzenie lepszych warunków życia, także dla przyszłych pokoleń.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

Wieś i rolnictwo w zmianie

Ogromnie ważne jest, by pamiętać, że polskie rolnictwo, choćby na skutek członkostwa Polski w Unii Europejskiej, doświadcza dużych zmian. **Ale ważnym motorem napędowym ku technologiom i nowoczesnemu podejściu do produkcji żywności są także młode pokolenia rolników.** Nieraz to właśnie im rodzinne gospodarstwa zawdzięczają wdrażanie rozwiązań, które nie tylko zmniejszają ilość pracy, ale gwarantują także jej lepszą wydajność. Młodzi wydają się bardziej otwarci na to, co niesie współczesność i o ile w ich rodzinach panować będzie równie otwarta i wspierająca atmosfera, o tyle jest szansa, że takie gospodarstwa będą podlegać dalszym przeobrażeniom.

EK: Dzisiejsza wieś nie przypomina tej dawnej. Nie ma już małych rolników, przeciętne gospodarstwo ma wielkość 20 ha. Obecnie na wsi żyje się o wiele łatwiej. Praca na roli jest zautomatyzowana i zmechanizowana, współczesne rolnictwo nie potrzebuje tak dużo ludzkiego wysiłku jak kiedyś. Liczba rolników zmniejszyła się, ale gospodarstwa się rozszerzają i bardziej przypominają przedsiębiorstwa. Takich dużych gospodarstw nie zakładają osoby napływowe, lecz tutejsi, bo gospodarstwa rolnicze nadal są przekazywane z pokolenia na pokolenie. Panuje też taki trend, że mniejsi rolnicy wydzielają swoje hektary sąsiadom, stąd duża kumulacja ziemi. Nasza szkoła odpowiada na te potrzeby i kształci głównie rolników obsługujących wielkopowierzchniowe gospodarstwa rolnicze.

RR: Kim dzisiaj jest rolnik?

EK: Dzisiaj rolnik musi być osobą posiadającą szeroką wiedzę z zakresu ekonomii, planowania zasiewów i hodowli, logistyki i komputeryzacji. Choć gdzieś jeszcze panuje myślenie: *Głupi jesteś, to zostaniesz na wsi i pójdiesz do „rolnika”*, to obecnie ono już śmieszy. Praca w gospodarstwie wymaga bystrości i pomysłowości. Dzisiaj rolnicy siedzą dosłownie z kalkulatorem w dłoni i obliczają, ile i gdzie muszą zasiać odpowiedniej odmiany np. kukurydzy, aby mieć dobre zbiory. Takiego planowania właśnie uczymy młodzież w szkole rolniczej.

Mity dotyczące rolnictwa

2. Wprowadzenie Europejskiego Zielonego Ładu zniszczy polskie rolnictwo

Polscy rolnicy widzą to inaczej!

Już w 2020 roku większość rolników badanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi deklarowała, że byłaby w stanie w ciągu 2 lat wprowadzić i utrzymać podstawowe założenia związane z wdrażaniem Europejskiego Zielonego Ładu:

- 57% badanych deklaroowało możliwość zmniejszenia stosowania pestycydów o 50%,
- 65,8% rolników deklaroowało możliwość ograniczenia stosowania nawozów o 20% (a w grupie gospodarstw powyżej 30 ha to aż 75,7%!),
- 68,5% deklaroowało możliwość ograniczenia stosowania antybiotyków u zwierząt o 50%.

Nie jest więc prawdą, że polscy rolnicy nie widzą możliwości zmiany swojego gospodarowania na bardziej przyjazne dla środowiska i klimatu zgodnie z założeniami Europejskiego Zielonego Ładu.

Grafika 17.

„10 mitów o rolnictwie” to publikacja Instytutu Spraw Publicznych, która rozprawia się z obiegowymi opiniami dotyczącymi tej gałęzi gospodarki:

1. Ochrona środowiska negatywnie wpłynie na bezpieczeństwo żywnościowe Polski i Europy.
2. Wprowadzenie Europejskiego Zielonego Ładu zniszczy polskie rolnictwo.
3. Rolnicy są bogaci.
4. Rolnicy nie potrzebują Europejskiego Zielonego Ładu.
5. Pestycydy nie są zagrożeniem.
6. Rolnictwo w obecnym kształcie chroni środowisko.
7. Ugorowanie nie jest potrzebne i nie zaszkodzi rolnikom.
8. Nie ma potrzeby ograniczać zużycia nawozów w rolnictwie.
9. Nie potrzebujemy małych i średnich rolników.
10. Rolnicy radzą sobie z lokalnymi zmianami środowiskowymi, nie potrzeba zmian systemowych.

Warto pamiętać, że młodzi z obszarów wiejskich, którzy decydują się związać swoje życie z rolnictwem, w pewien sposób są uwikłani w ową „mitologiczną” narrację. Być może nawet nieraz doświadczają pewnego dysonansu, gdy wokół siebie widzą jedno, a komunikat medialny przekazuje zupełnie inny obraz.

O tym, czy przejmą rodzinne gospodarstwo, może decydować jego rentowność i potencjał rozwojowy. Struktura gospodarstw w Polsce jest bardzo zróżnicowana. Nie w każdym województwie jest wysoki odsetek gospodarstw wielkopowierzchniowych. Tam, gdzie są one małe i niewydajne, młodzi częściej rezygnują z kontynuowania tradycji rolniczej – nieraz zachęceni przez samych rodziców, aby poszukali mniej wymagającego i lepiej płatnego zajęcia.

Młodzi rolnicy chętnie stawiają na wydajność produkcji. Zdarza się, że wiedza, którą wynoszą ze szkół rolniczych w kontekście choćby środowiska, dezawuowana jest po powrocie do domu. Tu często obowiązują od lat te same schematy i opinie, wśród których powtarzane są m.in. te o dobroczynnym wpływie rolnictwa na środowisko. **Niezbędna jest więc edukacja nie tylko młodych rolników, ale także starszych pokoleń, aby następujące generacje miały szansę szybciej i skuteczniej wdrażać w swoją rolniczą działalność nowe, przyjazne środowisku praktyki.**

Procesy, które zachodzą w polskim rolnictwie, mają również wpływ na zmiany zachodzące na wsi i sytuację jej mieszkańców. Można powiedzieć, że wciąż niewiele wiemy o tym, co dokładnie dzieje się na wsi, zwłaszcza jeśli chodzi o zmiany w sytuacji, potrzebach i wartościach młodzieży wiejskiej. Istnieje jednak proces, który trwa od lat i dotyczy całego społeczeństwa – bez względu na miejsce zamieszkania, nasze społeczeństwo staje się coraz bardziej jednorodne. Zarówno pod względem wartości, jak i postaw. Ale cały czas utrzymują się spore różnice w możliwościach, jakie mamy. I to wynika zarówno z tego, gdzie żyjemy, ale duże znaczenie ma też kapitał społeczny danej rodziny. Ani wieś, ani nasze społeczeństwo nie są jednorodne. Na wsi mamy młodzież będącą dziećmi lokalnych „elit”, mamy dzieci rolników, no i wreszcie jest grupa osób o mniejszych możliwościach, które wyraźnie przekładają się na to, co taka młodzież może zrobić ze swoim życiem. Także choć aspiracje i postawy mamy podobne w całym społeczeństwie, to jednak wiele zależy od tego kontekstu.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

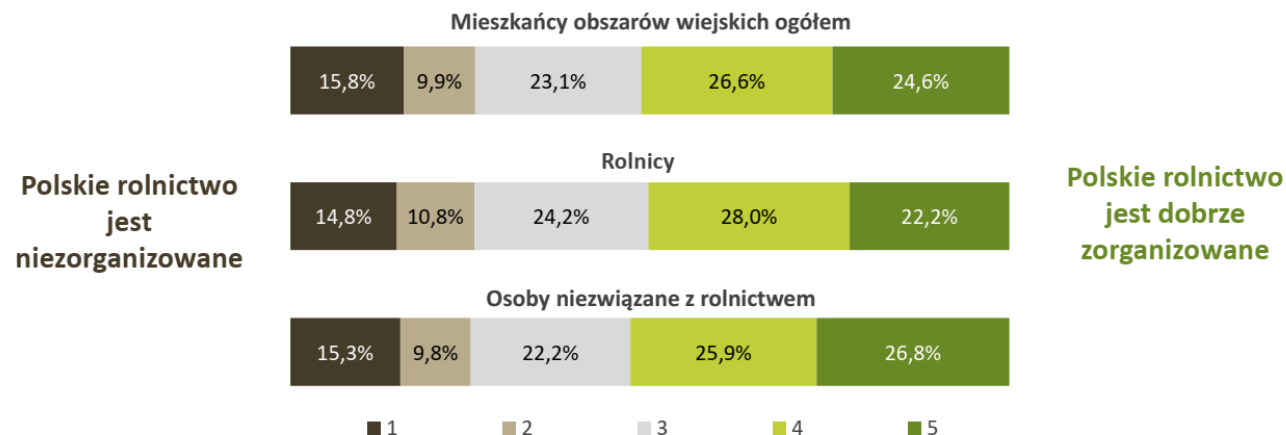
Postrzeganie rolnictwa

Rolnictwo w Polsce nieraz pojawia się w komunikatach medialnych w kontekście dezorganizacji i chaosu. Nie dziwi więc, że także wśród osób zamieszkujących obszary wiejskie (w ogóle, nie tylko młodych) pojawiają się podobne skojarzenia. Niemal ¼ uważa, że polskie rolnictwo jest niezorganizowane. Jednocześnie, ponad połowa widzi je jako obszar uporządkowany, przy czym wskazania w zasadzie nie różnią się dla osób niezwiązanych z rolnictwem, jak i samych rolników.

Młodzi, dorastając w czasach chaosu i ciągłych zmian, często preferują zajęcia, które będą stanowiły odskocznnię od tego, co niepewne. O ile gotowi są na różne ryzyka, to w sferze zawodowej przychylniej patrzą na takie opcje, które zapewniają spokój oraz rodzaj bezpieczeństwa.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

Grafika 18.

Nie pamiętam nikogo z moich rówieśników, kto by powiedział, że chce być rolnikiem. Że nawet, jak było gospodarstwo w rodzinie, to nie kojarzę, żeby ktoś miał taki wyraźny plan na przyszłość, że chce pracować jako rolnik. To też jest na pewno specyfika regionu, bo tu nie ma dużych gospodarstw, żeby przynosiły wielkie dochody. Rolnictwo jest po drugiej stronie niż dochód pasywny – trzeba się dużo narobić, a nie wiadomo czy będą pieniądze. A tu mamy jednak dążenie do tego, żeby się w ogóle nie narobić, a żeby pieniądze były.

Piotr Styczeń

Europejska Sieć LEADER

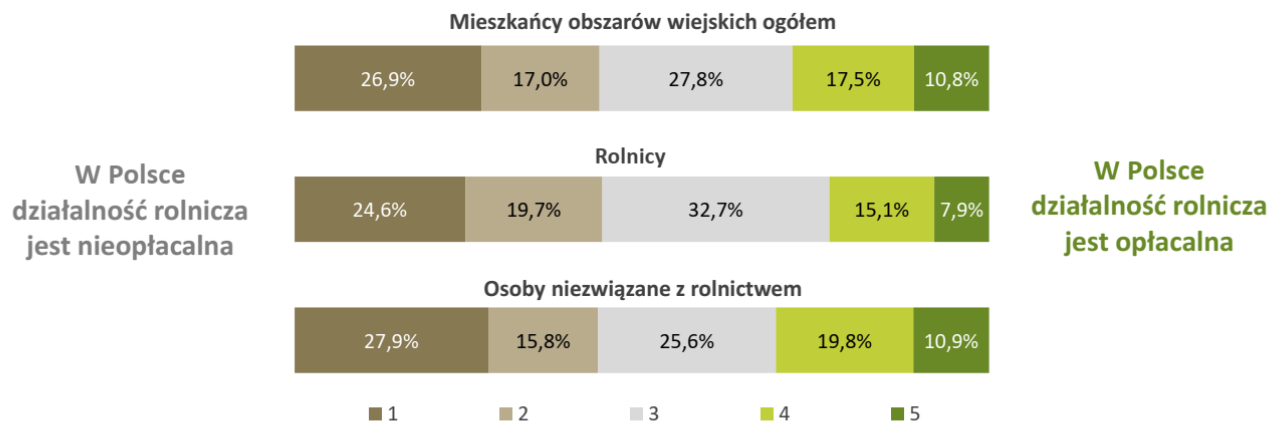
Rolnictwo a zarobki

Wiele danych pokazuje, że młodzi wchodząc w życie zawodowe przede wszystkim oczekują dobrych zarobków. **W obecnych czasach rolnictwo nie jest kojarzone z branżą, w której można osiągać wysokie, a do tego gwarantowane dochody.**

W badaniu z 2023 roku, przeprowadzonym wśród mieszkańców obszarów wiejskich (w tym młodych dorosłych), niemal połowa badanych przyznała, że ich zdaniem w Polsce działalność rolnicza jest nieopłacalna. Przeciwnego zdania było już tylko 28%, zaś w grupie rolników było to już tylko 23%. Zdarza się także, że sugerują oni własnym dzieciom, aby wybrały dla siebie inną ścieżkę zawodową.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

Grafika 19.

Widzimy, że młodzież, która ma takie możliwości po prostu ze wsi wyjeżdża. Jeśli jest rodzinne gospodarstwo rolnicze, które sobie dobrze radzi, to przynajmniej dla jednego dziecka, to jest naturalna ścieżka, żeby taką pracę kontynuować. Jest więc trochę takich młodych rolników, którzy przejmują gospodarstwa. Jest też proces ich wsparcia przez Unię Europejską. Ale badania pokazują też, że zasadniczo rolnicy nie polecają swoim dzieciom pozostawać na wsi i kontynuować pracę rolniczą. Po pierwsze dlatego, że ta praca jest coraz bardziej niestabilna, także ze względów środowiskowych i klimatycznych. Po drugie, jest to ciężka praca fizyczna. Kiedy obecne pokolenie rolników myśli o przyszłości swoich dzieci, to oni nie chcą, żeby to życie tak właśnie wyglądało. To stanowi problem zarówno z perspektywy przyszłości obszarów wiejskich, jak i rolnictwa. Już teraz borykamy się z trudnościami związanymi z dziedziczeniem gospodarstw oraz starzejącą się grupą rolników. Do tego przechodzimy przez ten proces społeczny, w ramach którego coraz więcej ludzi mieszka w miastach. Tymczasem baza rolnictwa w kraju się kurczy i będzie się kurczyła, choćby ze względu na ten brak zastępowalności. Wydaje się więc, że to jest taki bardzo ważny moment, w którym warto byłoby pracować nad transmisją pokoleniową w rolnictwie. Trzeba włożyć dużo wysiłku w to, żeby młodzież widziała perspektywy prowadzenia działalności rolniczej i chciała pozostawać na wsi.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

Duma

Treści udostępniane w mediach społecznościowych, to m.in. wideo pokazujące emocje, jakie towarzyszą młodemu rolnikowi przy wyborze nowego sprzętu.

Zdarza się, że zakup funkcjonuje na początku jako zwykła zachcianka (porównanie do butów, ubrań), do której trzeba przekonać pozostałych członków rodziny. Szuka się więc rozmaitych argumentów, przy czym te związane z poczuciem dumy i emocjami towarzyszącymi wybieraniu nowości, wcale nie są bez znaczenia.

Grafika 20.

Niektóre z publikowanych treści dotyczą także zagadnienia zmiany pokoleniowej i radości, jaka płynie ze wspólnych, rodzinnych doświadczeń:

www.tiktok.com/@__dziewczynazlaasa_/photo/7318047884924964129

W obszarze rolnictwa, w mediach społecznościowych możemy zauważyć minimum dwa motywy, które pokazywane są jako powody do dumy. Pierwszym z nich jest nowoczesny, duży sprzęt, który pozwala na optymalizację pracy, ale także czyni ją po prostu przyjemną. Drugi powód, to same efekty pracy rolnika – od zaoranej ziemi po bogate plony.

Takich treści, np. na platformie TikTok, nie brakuje, a ich autorami są w dużej mierze właśnie przedstawiciele najmłodszego pokolenia, dla których ta forma komunikacji i wyrażania siebie jest mocno oswojona. Co ciekawe, w komentarzach często pojawiają się słowa pochwały czy gratulacje z powodu sukcesu czy dobrego wyboru sprzętu.

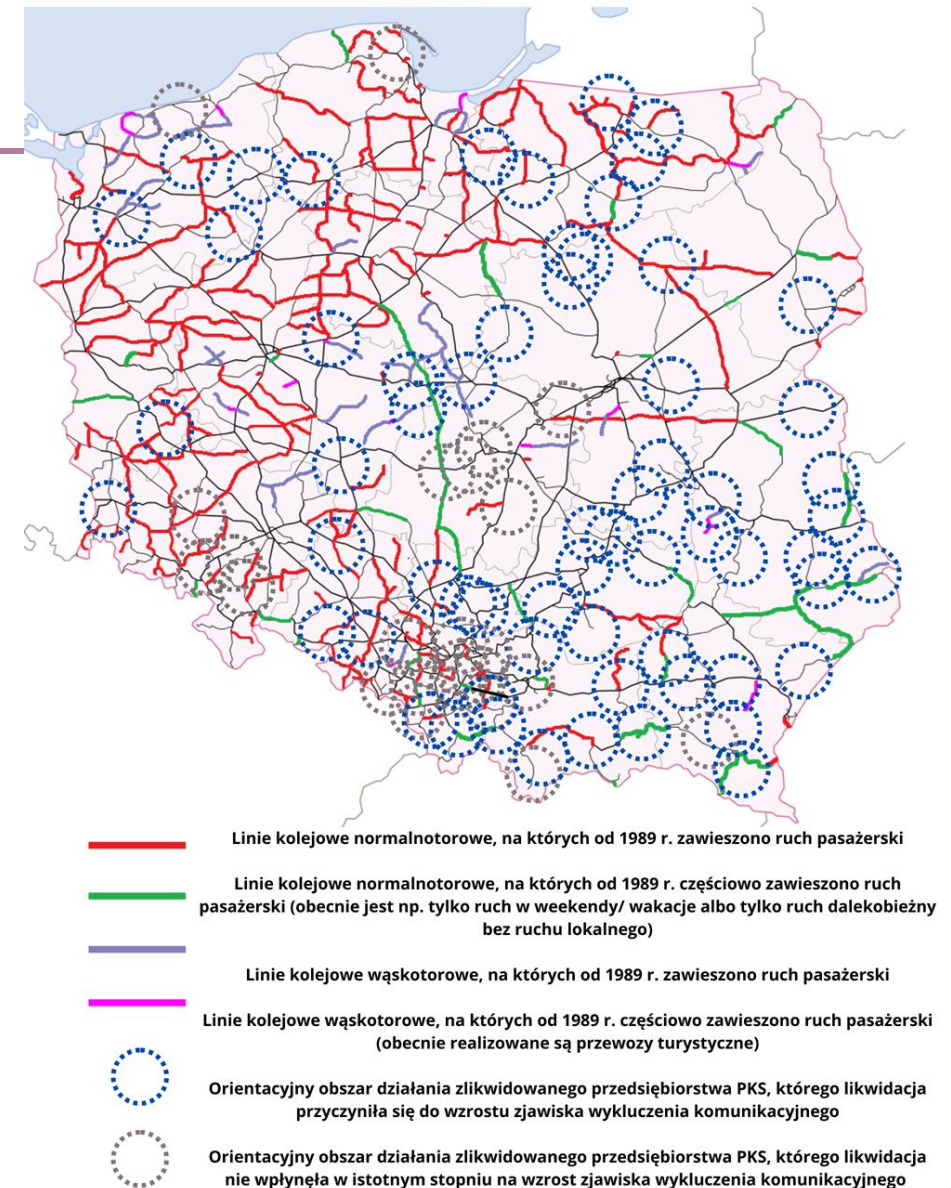
**obszary
wiejskie,
jako miejsce
do życia**

Wykluczenie transportowe

„(...) pod wieloma względami jakość życia na obszarach wiejskich poprawia się. Mimo tych pozytywnych przemian dostęp do wielu usług na wsi jest dla dzieci i młodzieży utrudniony. Najgorsza sytuacja panuje w zakresie usług transportowych, ochrony zdrowia, opieki w żłobkach, edukacji przedszkolnej oraz zajęć pozalekcyjnych dla starszych dzieci. Nasilenie negatywnych zjawisk jest zazwyczaj pochodną odległości danej wsi od większych ośrodków oraz stopnia rozwoju transportu publicznego w danym regionie. Zebrane dane sugerują, że najtrudniejszą sytuację w tym względzie mają młode osoby, które mieszkają w średniej odległości (od 6 do 15 km) od miast powiatowych. Trudności w dostępie do usług publicznych, których doświadczają dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich mogą być ujmowane w kategoriach nierównego traktowania.”

Zarówno zgromadzone dane, jak i głosy mieszkańców wsi oraz ekspertów, pokazują, że wykluczenie transportowe jest nadal jednym z najpoważniejszych problemów, który wpływa na codzienność mieszkańców obszarów wiejskich. W tym kontekście, przedstawiciele młodego pokolenia, są w jeszcze trudniejszej sytuacji, ponieważ do momentu uzyskania prawa jazdy, są uzależnieni od czyjejś pomocy. Nie dziwi więc fakt, że młodzi chcą szybko stać się w tym względzie niezależni – mieć własne auto, by móc przemieszczać się nim bez przeszkód.

Grafika 21.

To, co przede wszystkim różni młodzież wiejską od miejskiej, to dostępne możliwości. Począwszy od gorszego dostępu do opieki zdrowotnej w szkołach wiejskich, czy oferty spędzania czasu wolnego przez młodzież wiejską. W efekcie młodzież mieszkająca na wsi rzadziej korzysta z oferty kulturalnej czy artystycznej. Nie tak często chodzi do kina czy teatru, mniej niż młodzież miejska wolnego czasu spędza w restauracjach czy w kawiarniach. To nie wynika z tego, w jaki sposób młodzi na wsi definiują czas wolny, tylko z tej różnicy w dostępności. Przez wiele lat mówiono o tym, że podstawowym miejscem, gdzie mogą się spotykać młodzi na wsiach, są przystanki autobusowe. Teraz ta oferta się zmienia, choćby dzięki bibliotekom, które oferują coraz ciekawszą przestrzeń do spędzania wolnego czasu. Ale ogólnie na wsi tych możliwości dla młodzieży jest mniej.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunt”

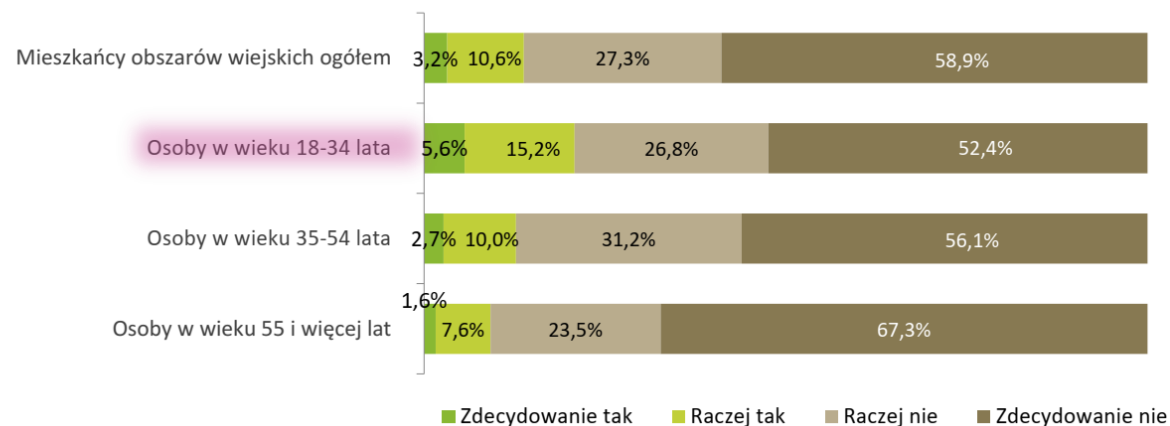

Przeprowadzka do miasta

Jak pokazują dane, spośród mieszkańców obszarów wiejskich, to właśnie **młodzi i młodzi dorośli są najbardziej otwarci na myśl o przeprowadzce do miasta**. Co jednak jest ciekawe, ponad połowa z osób w wieku 18-34 lata, w ogóle nie bierze takiej możliwości pod uwagę.

Ogólna ocena życia na wsi

Jeśli miał(a)by Pan(i) takie możliwości, to czy przeprowadził(a)by się Pan(i) do miasta?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500
Osoby w wieku 18-34 lata: N=712; Osoby w wieku 35-54 lata: N=931; Osoby w wieku 55 i więcej lat: N=857
Pytanie jednokrotnego wyboru

Grafika 22.

Czego chcą młodzi?

Sami młodzi, zapytani o to, w jaki sposób można ograniczać odpływ ich rówieśników z obszarów wiejskich, wskazują na zapewnienie miejsc pracy oraz niższe koszty budowy lub zakupu domu/mieszkania. Ważne jest dla nich także wsparcie dla rodzin z dziećmi oraz miejsca w żłobkach. Pokazuje to m.in., że młodzi którzy chcieliby zostać na wsi, chcą tu również zakładać rodziny. Zapewnienie w tym zakresie wsparcia, choćby w postaci odpowiednich placówek, może okazać się ważnym czynnikiem przy podejmowaniu decyzji o wyjeździe lub pozostaniu.

Ogólna ocena życia na wsi

Co Pana(i) zdaniem pozwoli zatrzymać lub ograniczyć odpływ osób młodych z obszarów wiejskich?

Mieszkańcy obszarów wiejskich w wieku od 18 do 34 lat: N=712

Pytanie wielokrotnego wyboru (maksymalnie 3 odpowiedzi) ze wskazaniem hierarchii

Na wykresie pominięto odpowiedzi, wskazane przez mniej niż 9% respondentów

Sumaryczny wskaźnik policzono z danych źródłowych i podano z większą dokładnością niż składowe

% Sumaryczny wskaźnik respondentów, którzy wybrali daną odpowiedź

Grafika 23.

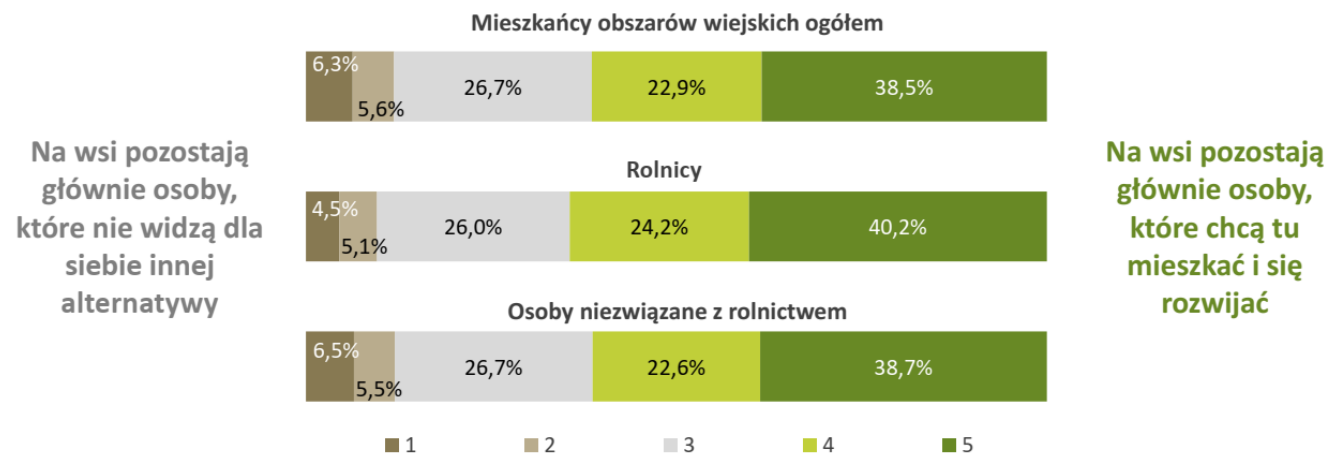

Kto zostaje?

Wydaje się, że decyzja o pozostaniu na wsi jest bardzo świadoma. Jeśli ktoś widzi tu swoją przyszłość, chce tu mieszkać i rozwijać się – zostaje, zapewne pomimo potencjalnych trudności. Zdaniem samych mieszkańców, pozostanie na wsi nie jest więc wyrazem braku pomysłu czy lepszej alternatywy, ale zaplanowanym działaniem. Jeszcze dobitniej widać to wśród rolników, którzy związani są z obszarami wiejskimi także ze względu na swój zawód.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

Grafika 24.

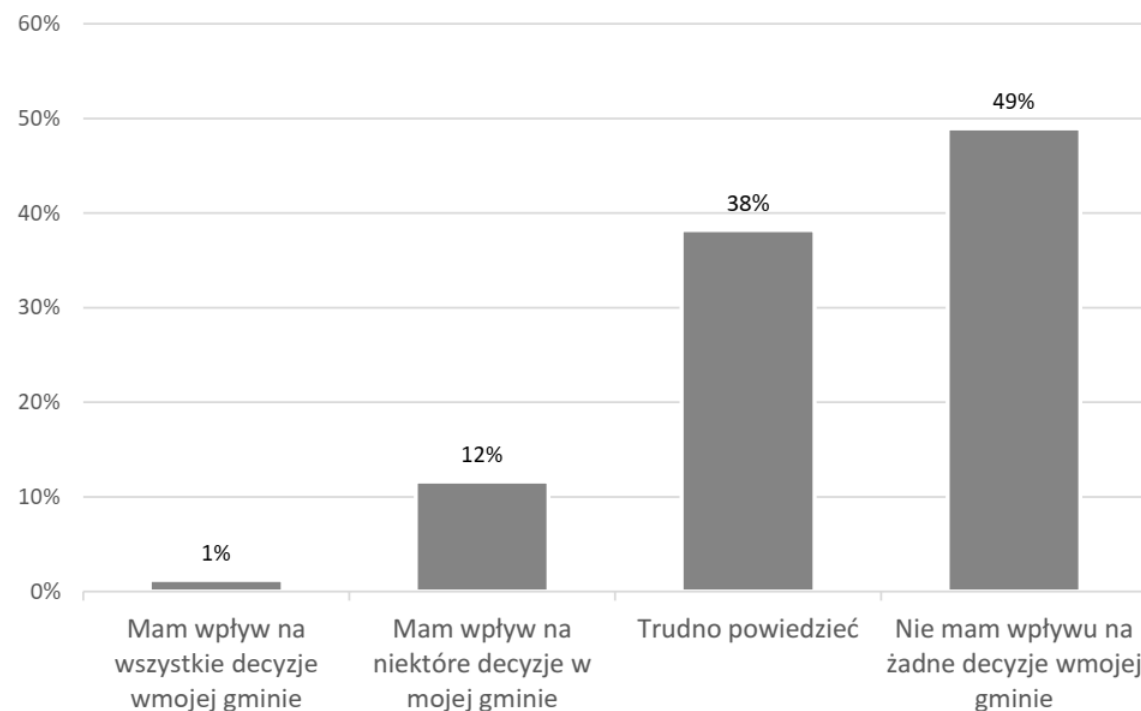
Sprawczość

„Tylko 13% ankietowanych młodych mieszkańców wsi uznało, że ma jakikolwiek wpływ na przynajmniej niektóre decyzje podejmowane w swojej gminie. Większa część młodzieży nie ma ani poczucia realnego wpływu na to, co dzieje się w społecznościach lokalnych, ani nie czuje się wystarczająco reprezentowana przez lokalne samorządy. Udział młodych mieszkańców wsi w procesach decyzyjnych na poziomie lokalnym to aspekt ich funkcjonowania, w którym jest wiele do poprawienia.”

Dużym wyzwaniem na obszarach wiejskich wydaje się być włączanie młodych w różne aktywności, a także budowanie w nich poczucia sprawczości. O ile nieraz może się to udawać na bardzo lokalnym poziomie (mała wieś), to już na poziomie gminy wszystko potrafi się rozmyć. Młodzieżowe Rady zwykle są jedynie organem doradczym, nie posiadając pełnoprawnego głosu na forum, zaś w radach gminnych bardzo rzadko pojawiają się młodzi samorządowcy.

Czy uważa Pan/Pani, że ma wpływ na decyzje, które podejmowane są przez władze gminy, w której znajduje się Pana/Pani dom rodzinny? (n=576)

Grafika 25.

Młodzież nie czuje się reprezentowana. Do końca. Jak mamy się czuć, że ta Europa jest dla nas, młodych, jeśli średnia wieku europoła to jest 64 lata. Nawet jeśli się to zmieniło z tą kadencją, to nie sądzę, że jakoś bardzo. Gdybym miał pięciu radnych, w radzie gminy, którzy są w wieku 25-30 lat, to siłą rzeczy taka gmina bardziej by szła w kierunku reprezentowania interesów młodych. I tu już wchodzimy w Youth Proofing i parytet wiekowy, bo to jest bardzo potrzebne. Podczas Europejskiego Parlamentu Wiejskiego w Kielcach, młodzież stanowiła ważny procent i miała swój głos przy stole – nie była tylko ciałem doradczym.

Piotr Styczeń

Europejska Sieć LEADER

W wioskach zanika też integracja. O ile w ogóle jest świetlica wiejska, to ona już praktycznie nie istnieje albo trzeba ją zamykać, bo brakuje zainteresowanych. Chodzi o takie świetlice, które młodzież sama tworzyła i o nie dbała – to budowało odpowiedzialność. My sami o taką świetlicę dbaliśmy, chodziliśmy na zebrania sołeckie, żeby zdobyć pieniądze, sami ją malowaliśmy, kupowaliśmy rzeczy do niej. I jak przychodził piątek, to na małej świetlicy było nawet 30-40 osób. A teraz młodzi wsiadają w auto, jadą do pobliskiego miasta i integracja zamyka się w tym samochodzie albo w domu. Teraz młodzież nie integruje się na poziomie lokalnym. Może w jakimś zakresie w szkole, ale później już przeskakuje do liceum czy na studia do większego miasta, które często ich porywa. Bywa, że angażują się jednostki, ale to zwykle poprzez rodziców, którzy sami są jakoś zainteresowani tym, co się dzieje lokalnie poprzez aktywność w OSP, KGW czy Radzie Sołeckiej. Jeszcze dziesięć lat wstecz boisko do siatkówki czy piłki nożnej było na tyle oblegane, że graliśmy na zmiany. W ostatnich latach stały puste i dopiero teraz moi starsi koledzy zaczynają przyprowadzać swoje dzieci i uczą je tego, że warto się integrować.

Szymon Migoń

Związek Młodzieży Wiejskiej

Mieszkam na wsi, więc to oczywiste, że...

Tiktokowy trend dotyczący stereotypów dotarł także do młodych twórców z obszarów wiejskich. W ramach swoich filmów rozprawiają się z powszechnymi mitami, śmiesznościami w myśleniu o życiu na wsi, ale opowiadają również o prawdziwych wyzwaniach z jakimi muszą się mierzyć. Wśród narracji o życiu na wsi padają rozmaite „oczywistości”, np.:

„Jestem ze wsi, więc jak chodziłam do szkoły średniej, to busa miałam o szóstej rano, a lekcje zaczynałam prawie o ósmej.”

„Jestem ze wsi, więc to oczywiste, że mam tu dwa autobusy na krzyż – o ile w ogóle przyjadą”.

„Jestem ze wsi, więc zasięg internetu jest tutaj dramatyczny, a zwłaszcza w weekendy.”

„Jestem ze wsi, więc to oczywiste, że pierwszy razjechałam metrem i tramwajem w wieku 19 lat, jak przeprowadziłam się na studia do Warszawy.”

#jestemzewsi

Mieszkam na wsi, więc to, oczywiste, że:

- plotki rozchodzą się, jak świeże bułeczki / ludzie wiedzą o mnie więcej niż ja sama o sobie,
- wszędzie jest daleko,
- często słyszę: „A od kogo Ty jesteś?”,
- mylenie mojego imienia z imieniem mamy czy babci to standard,
- jeśli do mnie przyjedziesz, to mogę cię co najwyżej zabrać na plac zabaw, do lasu lub jakiegoś opuszczonego domu,
- dzieciństwo spędziłam na peronie albo przystanku,
- kiedyś udziobała mnie kaczka czy kura.

<https://www.tiktok.com/@janeddoll/video/7329200230556093728>

https://www.tiktok.com/@kaja_jablonska/video/7325154986390785312

www.tiktok.com/@ola.makeup/video/7325882705965632801?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

www.tiktok.com/@olisannaa/video/7421951249441950998?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

„Flex” na rolnictwo

ŻNIWA

www.tiktok.com/@za.szklanym.ekranem/video/7394432870099455264?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

www.tiktok.com/@__dziewczynazlaasa_/video/7395661003582721312?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7328135504670393889

SPRZĘT

<https://www.tiktok.com/@za.szklanym.ekranem/video/7403092230099029280>

https://www.tiktok.com/@oliwia_2909/video/7310971369372568865

ŻYCIE w gospodarstwie i poza nim

<https://www.tiktok.com/@za.szklanym.ekranem/video/6998964718027181317>

https://www.tiktok.com/@natka_hunting/video/7182920825425677573

#dziewczynazewsi

Na TikToku pojawia się także dużo treści związanych z rolnictwem, a tworzonych m.in. przez młode kobiety. Z dumą prezentują się one w kontekście ziemi i maszyn, z których korzystają.

W swoich nagraniach poruszają wiele wątków takich, jak organizacja pracy na roli, samodzielne korzystanie z dużego sprzętu, a także przeobrażanie się z „rolniczki za dnia”, w „imprezowiczkę wieczorową porą”. Pokazują, że ich życie jest bujne, kolorowe i całkowicie pod ich kontrolą.

Wyjechać czy zostać?

Dla jednych wyjazd ze wsi to szansa na zmianę - otwarcie się na nowe i ekscytujące doświadczenia. Dla innych ma to także wymiar awansu społecznego.

Zachodzące na obszarach wiejskich zmiany, dla części młodych, dzieją się zbyt wolno. W swoich rodzinnych stronach to najczęściej oni są pionierami nowych idei i pomysłów, ale bywa, że szybko zderzają się ze sprzeciwem i niechęcią. Przez to m.in. czują, że brakuje im realnej sprawczości, zaczynają rozumieć, że nic się nie zmieni, a ich motywacja spada. W tym kontekście miasto może jawić się jako miejsce bardziej nowoczesne i dynamiczne, a do tego zapewniające zupełnie inny komfort codziennego życia.

GK: Moi przyjaciele i znajomi, którzy wyjechali ze wsi, nie myślą o powrocie. Dla mnie i dla nich wyjazd to awans społeczny. Ja też raczej nie planuję powrotu, przynajmniej teraz. A powody są takie, że nie chcę się odcinać od komfortu, a właśnie to daje mi miejskość, kontakty z różnymi ludźmi, przyjaciółmi. Poza tym wieś nie oferuje możliwości rozwoju zawodowego. Studiuję w Warszawie elektroradiologię i na wsi nie znajdę pracy w zawodzie, no, może w Białymstoku, ale bez samochodu tam nie dojadę. W mojej wsi nie ma żadnej komunikacji, bez auta nigdzie się nie dostanę.

RR: Co by musiało się zmienić, żebyś uznała, że wieś jest dobrym miejscem do mieszkania i życia w ogóle?

GK: Brakuje mnie i moim rówieśnikom sprawczości, wiary, że można coś tu zmienić i zrobić. Jak mój dziadek, który zbudował tutaj dom dla swojej rodziny, wykształcił dzieci i był radnym w gminnym samorządzie. Nikogo z młodzieży nie widzę, aby chciał wyjść naprzód z jakąś propozycją, nikt się do tego nie pcha, a przecież narzekaliśmy, że w Janowie czegoś nie ma i coś by się przydało. A przyczyną takiego stanu rzeczy jest lęk przed oceną moich poglądów i mnie samej, odpowiedzialność za bliskich, którzy tu żyją, i wstyd. I mimo że my, „słoiiki”, przywozimy na wieś odmienne idee, to zmiany zachodzą tu zbyt wolno. Dlatego liderami na wsi nie są młode postępowe osoby, a starzy konserwatywni politycy. Właśnie to musiałyby się zmienić, abym chciała wrócić do Janowa.

Powroty

Przeglądając treści tworzone przez młodych w mediach społecznościowych widać pewnego rodzaju trend, który opowiada albo o powrotach na wieś po nieudanym pobycie w mieście, albo o docenianiu obszarów wiejskich jako najlepszych do życia.

W obrazach wychwalających wieś pojawia się przede wszystkim natura, nawiązania do spokojniejszego i wolniejszego trybu życia, ale i bliskości, którą można odnaleźć w rodzinnych stronach. Kilka lat mieszkania w mieście sprawia, że młodzi zmieniają perspektywę i zaczynają doceniać miejsce, z którego wcześniej tak bardzo chcieli się wyrwać. Biorąc pod uwagę wrażliwość młodych na kwestie zdrowia psychicznego, być może powroty na spokojną wieś zaczną być postrzegane jako najlepsze rozwiązanie.

kilanestro
IG: Kilanestro · 4-19 Obserwuj

Tak też zrobiłam. Szybko pożałowałam i wróciłam w swoje strony 🍷 #polskawieś #polskajestpiękna #wies... więcej

🔊 dźwięk oryginalny - 3cityhome

👍 2100 💬 25 📌 176 🔗 📺 🔖 📧 📱 📺 📺

<https://www.tiktok.com/@kilanestro/video/73594...> Skopiuj łącze

Komentarze (25) Filmy twórcy

Ojej to ja 🍷 całe dzieciństwo marzyłam o życiu w dużym mieście, wyprowadziłam się na studia, spędziłam tam 7 lat, a teraz buduje dom na mojej wsi 🍷 cieszę się z każdego zachodu słońca, rosnącej

4-19 Odpowiedz

IG: Kilanestro · Twórcza

Ja przez kilka miesięcy mieszkałam nawet w Krakowie, ale zupełnie nie mogłam się tam odnaleźć. Wielkie miasta nie są po prostu dla mnie 🍷

4-19 Odpowiedz

Zobacz jeszcze 2

7 rok w Warszawie, coraz więcej myślmy z chłopakiem o ucieczce w rodzinne strony, właśnie dla tych widoków i spokoju 🍷

4-23 Odpowiedz

Zobacz 1 odpowiedź

Grafika 26.

klimat i środowisko

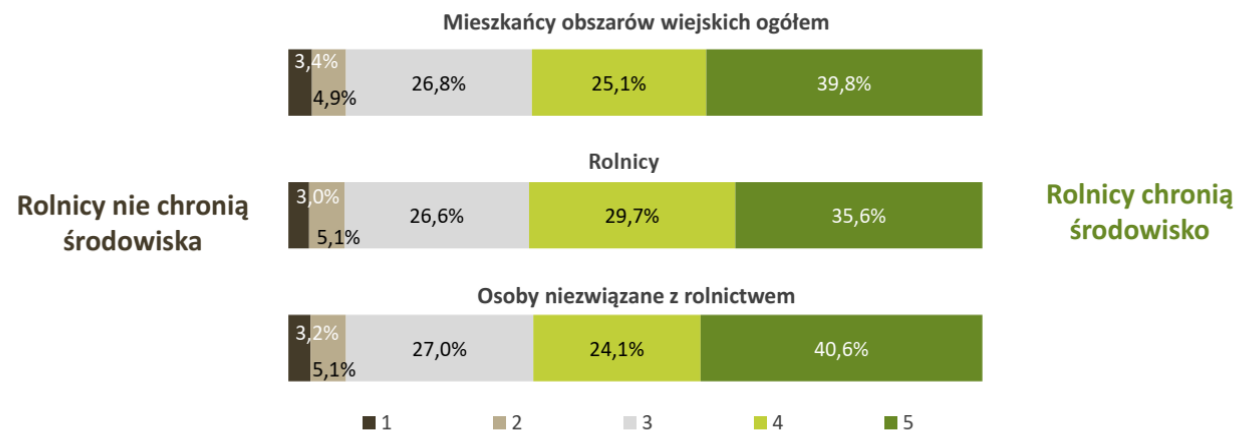
Ochrona środowiska

Wieś nadal postrzegana jest jako ostoja środowiska naturalnego, choć krajobrazy rolnicze oraz stosowane zabiegi nieraz mogą temu przeczyć.

Według danych z badania mieszkańców obszarów wiejskich (2023r.), ponad połowa osób z tych terenów postrzega rolników, jako osoby, które mają pozytywny wpływ na ochronę środowiska. Wieś nadal silnie kojarzona jest właśnie z rolnictwem, a to z kolei z ochroną środowiska. Może przekładać się to na poczucie, że mieszkając na wsi nie jest konieczne dodatkowe angażowanie się w działania na rzecz przyrody, ponieważ samo istnienie rolnictwa zapewnia jej już wystarczającą opiekę/ochronę.

Ogólne postrzeganie rolnictwa, rolników i obszarów wiejskich

Spotyka się różne opinie o polskim rolnictwie. W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza z następującymi określeniami na temat polskiego rolnictwa i rolników?

Mieszkańcy obszarów wiejskich ogółem: N=2500; Rolnicy: N=492; Osoby niezwiązane z rolnictwem: N=1622;
Pytanie jednokrotnego wyboru.
Im bliżej cyfry 1, tym bliższa jest odpowiedź z lewej strony. Im bliżej cyfry 5, tym bliższa jest odpowiedź z prawej strony.

Grafika 27.

Ekologia jako wiedza

Kwestie związane ze środowiskiem i wiedzą o działaniach na rzecz klimatu nadal pozostają obszarem, który wymaga zarówno uwagi, jak i pracy.

Choć młodzi na obszarach wiejskich mogą bezpośrednio obserwować dziwne zachowania przyrody, niekoniecznie oznacza to, że chcą się angażować w działania, które mogą polepszać jej sytuację. Warto także zwrócić uwagę na fakt, że wśród młodych kwestia środowiska nie jest tematem, o którym się rozmawia, ciekawym wątkiem, który chciałoby się poruszyć w gronie znajomych. A jako, że nie istnieje w rozmowach, to spychany jest w pewnym sensie z pola widzenia.

EK: Jesteśmy świadomi tych zmian, ale w programie szkolnym mówi się o nich tylko w ramach przedmiotu rolnictwo ekologiczne. Za to na Forach Rolniczych, które są lokalnymi targowiskami wiedzy o rolnictwie, są obecne tematy dotyczące ekologii i zmian klimatu. Rozmawiamy też z rolnikami – mówią, że doświadczają suszy i tzw. słabych zim, dlatego stale dopasowują zasiewy do swoich gleb i klimatu tak, aby były one opłacalne. Firmy zajmujące się nasiennictwem pracują nad modyfikacją roślin, aby przystosować je do nowych warunków. Jesteśmy świadomi, że przed nami wielkie zmiany wymuszone zmianami klimatu.

GK: To, co ja wiem i rozumiem, to fakt, że jest globalne ocieplenie i będzie brakować wody. Ale w gronie przyjaciół nie rozmawiamy, jaka przyszłość nas w związku z tym czeka i czym powinniśmy się zająć.

Źródło: fragment wywiadu „Czy szkoły rolnicze są nam potrzebne”, bit.ly/3WqSBgr

Klimat jest dla wielu ludzi rzeczą abstrakcyjną. Dlatego myślę, że w edukacji rolniczej powinniśmy postawić przede wszystkim na ochronę przyrody, pokazywanie związków między jej stanem a jakością gleby, dostępnością wody, możliwościami produkcji żywności i w efekcie także dochodami rolników. Żeby to zadziałało musimy mieć lepiej przygotowanych nauczycieli oraz wprzęgnięte te treści w programy nauczania przyszłych rolników. Ale to na pewno jest też ogromne zadanie dla ośrodków doradztwa rolniczego, które już pracują z rolnikami. W Polsce przez długi czas słabość tego doradztwa wykorzystywały komercyjne firmy, które rozwijały aplikacje, miały swoich doradców, którzy jeździli na wieś i mówili, z czego teraz trzeba korzystać i jak. Ale celem tego nie było zadbanie o przyrodę i lokalne ekosystemy tylko sprzedaż określonych produktów. Dlatego to doradztwo publiczne jest niezwykle ważne. Nie mamy wyboru – jeśli chcemy zadbać o bezpieczeństwo żywnościowe i w przyszłości mieć dostęp do żywności wysokiej jakości, musimy postawić na przyrodę i wsparcie krajowego rolnictwa. Edukacja i doradztwo są tu niezbędne.

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

Socjolożka wsi, prezeska zarządu
Instytut Strategii Żywnościowych „Grunty”

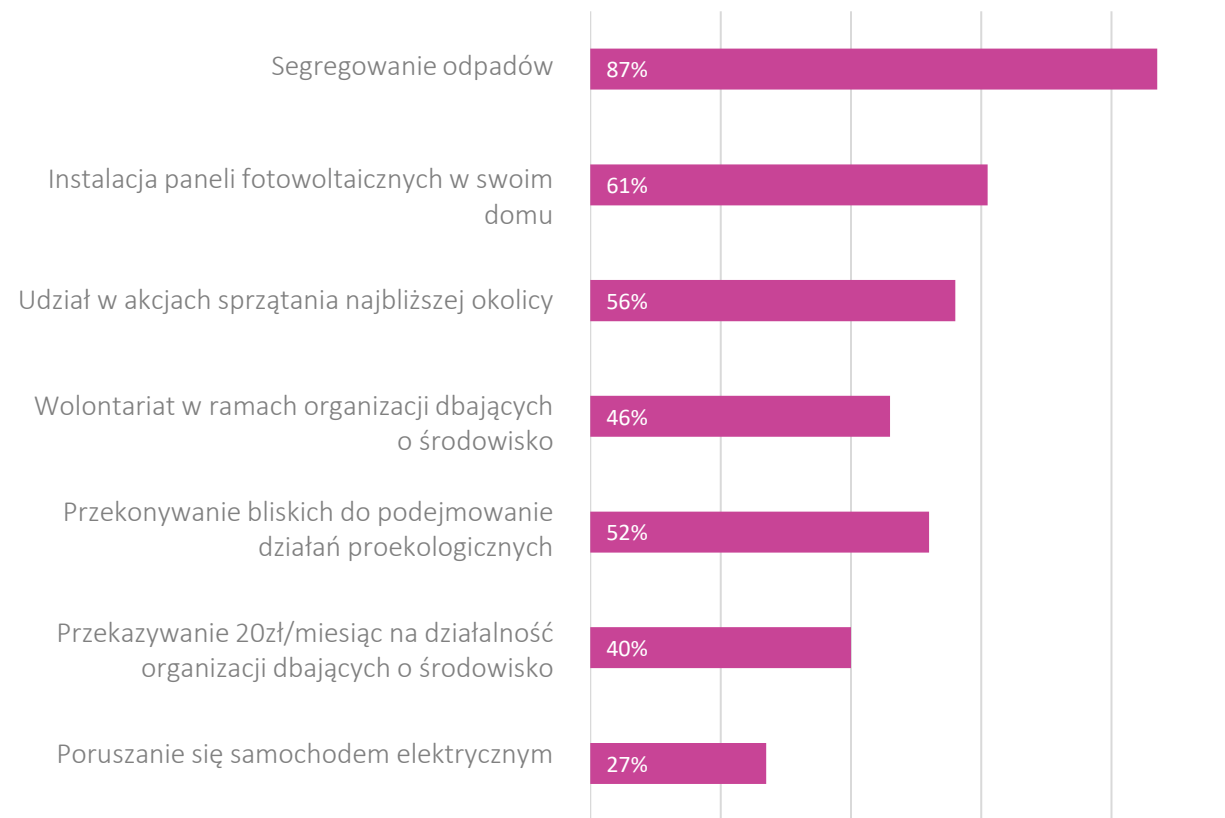
Ekologia w praktyce

W badaniu z 2020 roku, zapytano młodych z obszarów wiejskich o ich gotowość do działań na rzecz ochrony środowiska. Wśród najczęściej wskazywanych odpowiedzi znalazło się segregowanie odpadów. Aż 87% przyznało, że stara się dbać o to, aby śmieci trafiały do właściwych pojemników.

Wysokim wskazaniem cieszyły się także panele fotowoltaiczne – na obszarach wiejskich znacznie łatwiej o ich montaż niż w mieszkaniach w mieście. Ponad połowa młodych zadeklarowała także, że brałaby udział w akcjach sprzątania najbliższej okolicy oraz może przekonywać swoich bliskich do podejmowania działań na rzecz środowiska. Niespełna połowa, 46%, jest otwarta na angażowanie się jako wolontariusz w organizacjach dbających o środowisko.

Gotowość do podejmowania działań na rzecz ochrony środowiska

opracowanie własne na podstawie raportu „Równe traktowanie dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich” (n=576):

Wykres 3.

Wśród dużej grupy uczniów kształcących się w zawodzie technik rolnik tylko trzech uczniów niezwiązanych z rolnictwem zostało rolnikami, pozostali to dzieci rolników. Ale inna sprawa, że trudno jest zostać rolnikiem nie posiadając ziemi. Współcześni uczniowie – rolnicy są zainteresowani pracą na wsi, ale chcą to robić inaczej niż ich dziadkowie, ojcowie. Chcą prowadzić gospodarstwo wyposażone w nowoczesne pojazdy i maszyny, chcą wykorzystywać nowoczesne technologie, mają świadomość, że dzięki modernizacji rolniczego gospodarstwa jego wydajność będzie dużo wyższa.

Emil Zapisek

Dyrektor Zespołu Szkół Centrum Kształcenia
Rolniczego na obszarze wiejskim (woj. lubuskie)

4. WNIOSKI

Kim są młodzi z obszarów wiejskich?

Młodzi ludzie z obszarów wiejskich to **grupa, która coraz bardziej upodabnia się do swoich rówieśników z miast pod względem wartości i aspiracji**, ale wciąż zachowuje unikalne cechy wynikające z miejsca zamieszkania i tradycji. Są to osoby pragmatyczne, ceniące rodzinę, która często pełni funkcję sieci wsparcia. Charakteryzuje ich także silne przywiązanie do ziemi i tradycji, co często wpływa na ich wybory edukacyjne i zawodowe.

Kluczowe cechy młodzieży wiejskiej:

1. **Przywiązanie do rodziny:** Relacje międzypokoleniowe są bardzo istotne. Rodzina pełni funkcję wsparcia emocjonalnego i praktycznego.
2. **Tradycja i tożsamość wiejska:** Młodzi ze wsi nieraz traktują swoje pochodzenie jako powód do dumy. Tradycyjne wartości, takie jak wiara i życie rodzinne, są dla nich ważniejsze niż dla ich rówieśników z miast.
3. **Pragmatyczne podejście do życia:** Są zorientowani na konkretne korzyści, podejmują działania, które przynoszą wymierne efekty. Może to sprawiać, że rzadziej angażują się w działalność społeczną czy wolontariat, jeśli nie widzą w tym bezpośrednich korzyści dla siebie.
4. **Silna więź z miejscem zamieszkania:** Część młodych, zwłaszcza tych zaangażowanych w rolnictwo, odczuwa silne zobowiązanie wobec rodzinnej ziemi, co może przekładać się na mniejszą mobilność i ograniczenie aspiracji edukacyjnych.
5. **Rolnictwo jako istotny kontekst:** wielu młodych z obszarów wiejskich wychowuje się w gospodarstwach rolniczych, co przekłada się na bezpośrednie zaangażowanie albo dorasta w ich sąsiedztwie. Rolnictwo jest więc ważną zmienną, szczególnie dla tej grupy młodych. Podjęcie edukacji w szkole rolniczej, a następnie związanie swojej przyszłości z gospodarstwem to ścieżka, która wielu młodym ze wsi może wydawać się naturalna, podczas gdy w mieście, z oczywistych względów, praktycznie nie jest brana pod uwagę.
6. **Problemy z dostępem do usług:** Wykluczenie komunikacyjne i utrudniony dostęp do specjalistów (np. psychologów) stanowią istotne bariery rozwojowe.
7. **Autentyczność i adaptacja:** Cenią autentyczność w relacjach i narracjach na swój temat. Wykorzystują swoje pochodzenie jako atut, szczególnie w mediach społecznościowych, gdzie promują swoją tożsamość i unikalny styl życia.

Młodzi z obszarów wiejskich

Młodzież wiejska to grupa balansująca między nowoczesnością a tradycją, która z jednej strony aspiruje do lepszego życia, z drugiej ceni to, co lokalne i znane. To pokolenie, które potrzebuje wsparcia w wyrównywaniu szans, szczególnie w zakresie edukacji, mobilności i dbania o zdrowie psychiczne.

Młodzież z obszarów wiejskich, według dostępnych badań, wyróżnia się szczególnym połączeniem tradycyjnych wartości z otwartością na współczesne trendy. Wieś jest dla nich miejscem, gdzie rodzina wydaje się pełnić centralną rolę, a więzi międzypokoleniowe pozostają silne. Rodzice, rodzeństwo, a także dziadkowie są głównym źródłem wsparcia emocjonalnego i praktycznego. Aż 83% młodych z badanych szkół rolniczych deklaruje, że w trudnych sytuacjach może liczyć na rodziców, a 75% na wsparcie rodzeństwa. Charakterystyczne dla tej grupy jest również poczucie dumy z własnego pochodzenia – tylko 13% ankietowanych uczniów szkół rolniczych przyznało, że odczuwa wstyd związany ze swoim miejscem zamieszkania. To, co ich wyróżnia na tle innych młodych, to przywiązanie do lokalnych tradycji i wartości, takich

jak rodzina czy wiara – aż 56% młodych ze wsi wskazuje wiarę jako ważny element swojego życia, w porównaniu do 41% młodzieży miejskiej.

Pod względem aspiracji i podejścia do życia młodzi ze wsi stają się coraz bardziej podobni do swoich rówieśników z miast.

Pomimo korzystania z tych samych technologii oraz platform komunikacji, młodzież wiejska spędza nieco mniej czasu w sieci niż ich rówieśnicy w miastach – zarówno w dni powszednie, jak i w weekendy. Warto jednak pamiętać, że przyczyn może być wiele, np. słaby zasięg internetu i przerwy w jego dostawie.

Jedną z kluczowych różnic jest dostęp do infrastruktury i możliwości rozwoju.

Wykluczenie komunikacyjne nadal dotyka młodych ze wsi – wielu z nich, musi pokonywać znaczące odległości, by dotrzeć do szkół średnich czy ośrodków kultury. Problemy te wpływają na ich codzienność, ograniczając możliwości uczestnictwa w zajęciach dodatkowych czy działaniach społecznych. Mimo to, młodzież wiejska wykazuje większy pragmatyzm – wiele osób wybiera szkoły zawodowe (w 2021 roku

25% z mieszkańców wsi miało wykształcenie zawodowe vs 16% w miastach), co daje im szybszy start na rynku pracy.

Podobnie jak młodzież miejska, młodzi ze wsi są świadomi znaczenia dobrostanu psychicznego i życia w zgodzie z własnymi wartościami.

Zdrowie psychiczne jest priorytetem dla 95% młodych ze wsi, podobnie jak dla ich rówieśników z miast. Co jednak różni te grupy, to miejsce spędzania czasu wolnego – aż 73% młodych ze wsi preferuje spotkania w domu, podczas gdy młodzi z miast częściej wybierają restauracje czy bary (51% wobec 42% na wsi).

Portret młodych osób mieszkających na obszarach wiejskich nie jest jednak wyraźny – brakuje pełniejszych danych, które pokazywałyby z bliska tę grupę społeczną. To, co jest dostępne, to przeważnie wycinki innych, ogólnych badań dotyczących młodej generacji Polaków.

Czego nie wiemy?

Portret młodych z obszarów wiejskich

Przede wszystkim trudno myśleć o sportretowaniu młodych z obszarów wiejskich w formie jednego, spójnego dla wszystkich obrazu. **Portretów tych najpewniej powstanie wiele**, ponieważ młodzi funkcjonują w bardzo różnych kontekstach. Może to oznaczać konieczność sięgnięcia po różne metodologie badawcze, np. badanie etnograficzne (podejście jakościowe, zakładające m.in. obserwację uczestniczącą) czy długofalowy pomiar (powtarzany w równych odstępach czasu) z wykorzystaniem ankiety CAWI, pozwalający na obserwację różnorodnych trendów.

W ramach pogłębionej eksploracji warto rozważyć następujące zagadnienia:

- **Różnorodność młodzieży wiejskiej:** potrzeby, motywacje, aspiracje i perspektywy w zależności od regionu, ale i kapitału społecznego rodziny, wsi czy gminy. Warto również uwzględnić wielkość miejsca zamieszkania, jego oddalenie od większych ośrodków miejskich czy aglomeracji, jak również sam etap życia młodych osób (dzieci, nastolatki, młodzi dorośli z dziećmi/bez dzieci/samodzielnie utrzymujący się się/mieszkający z rodzicami, itp.).
- **Młodzi, którzy zostali** (chcą zostać) **lub wyjechali** (i chcą lub nie chcą wrócić): aby dobrze zrozumieć, co tak naprawdę wpływa na decyzje o zmianie miejsca zamieszkania.
- **Rolnictwo:** kim są młodzi, którzy wiążą swoją przyszłość z rolnictwem? Jak ją sobie wyobrażają? Czy dostrzegają systemową wizję rozwoju polskiego rolnictwa? Jak rozumieją rolę rolnictwa oraz jakie wartości i postawy z nim wiążą?
- Czy **szkoły rolnicze** pomagają w kształtowaniu wiedzy i umiejętności niezbędnych w nowoczesnym rolnictwie? Jaką narrację tworzą i przekazują młodym rolnikom w odniesieniu do ich zawodu? Czy uwzględnia ona globalne przemiany, w tym problematykę zmian klimatu i adaptacji do nich rolnictwa?
- **Dobrostan psychiczny:** jak wyzwania związane z życiem na wsi wpływają na zdrowie psychiczne oraz jakie formy wsparcia byłyby efektywne?
- **Technologie:** jak dostęp do technologii i narzędzi cyfrowych wpływa na codzienne życie? Czy pomaga przełamywać bariery, a może generuje nowe? Czy technologie mogą być narzędziem wyrównywania szans edukacyjnych? Czy i jakie media społecznościowe oraz nowe technologie mogą być narzędziem promocji idei i przekazywania wiedzy przez instytucje publiczne i organizacje społeczne?
- **Wykluczenie komunikacyjne:** jakie niesie konsekwencje i jak wpływa na postrzeganie życia na wsi? Czy ma wpływ na rozwijanie zainteresowań i aktywność społeczną?
- **Tożsamość:** jak młodzi postrzegają swoją tożsamość w zglobalizowanym świecie? Jak migracja do miasta wpływa na ich relacje z rodziną i tożsamość? Jak zmienia się rola młodych w rodzinach wielopokoleniowych? Czy i w jaki sposób angażują się społecznie? Czy jest to ważna część tożsamości? Co może motywować do działalności na rzecz innych?
- **Edukacja:** przyczyny rezygnacji z matury lub studiów oraz motywacje do dalszej nauki. Jakie są potrzeby młodych względem dostępu i poziomu edukacji na obszarach wiejskich?
- **Środowisko:** jak postrzegane są zmiany klimatu oraz jakie działania podejmują młodzi w obszarze ochrony przyrody? Skąd czerpią wiedzę i gdzie znajdują wsparcie?

Podziękowania

Bardzo dziękujemy wszystkim ekspertom, którzy na potrzebę tego opracowania, podzieli się swoją wiedzą i cennym doświadczeniem.

**Krajowa
Sieć
Obszarów
Wiejskich**

www.ksowplus.pl

[ksowplus](https://www.facebook.com/ksowplus)

Wykorzystane źródła

Wśród wykorzystanych danych, znalazły się między innymi następujące źródła:

- https://youth.europa.eu/strategy_pl
- https://youth.europa.eu/strategy/library_pl
- youth.europa.eu/sites/default/files/youth_strategy/library/Graphics%20summary%20of%20findings%20-%207th%20Cycle%20of%20the%20EU%20Youth%20Dialogue.pdf
- https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/RPSO_en
- <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25478,vp,28240.pdf>
- https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_pl
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52018DC0269>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0345>
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/edukacja-w-roku-szkolnym-20232024-wyniki-wstepne,21,2.html>
- https://www.ksowplus.pl/files/portal/user_upload/raport_z_warsztatu_angazowanie_mlodziemy_w_dzialania_LGD__AP_i_MK.pdf
- <https://www.isp.org.pl/pl/aktualnosci/protesty-rolnikow-w-polsce-10-mitow-o-rolnictwie-komentarz-isp-dr-paulina-sobiesiak-penszko>
- <https://www.polskieradio.pl/10/5367/artukul/2342358,czy-wspolczesna-wies-jest-przystosowana-do-potrzeb-mlodych>
- <https://www.money.pl/gospodarka/to-konieczne-i-nieodwracalne-dzieci-rolnikow-wyjezdzaja-na-wsiach-nie-ma-kto-zostac-6806001664723680a.html>
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1462901124002338?dgcid=author>
- <https://raportsdg.stat.gov.pl/>
- <https://nask.pl/magazyn/nastolatki-3-0-raport-z-ogolnopolskiego-badania-uczniow-i-rodzicow/>
- <https://rownosc.eu/czy-szkoly-rolnicze-sa-nam-potrzebne-rozmowa-z-ewa-i-gabriela-kolpak/>
- <https://www.ksowplus.pl/konferencja-leader>
- <https://www.rp.pl/rynek-pracy/art40337801-mlodzi-niewierza-w-sile-dyplomu-przybedzie-nam-fachowcow>
- <https://www.transport-publiczny.pl/wiadomosci/tak-wyglada-wykluczenie-75903.html>
- <https://www.isp.org.pl/pl/publikacje/wielkie-nieporozumienie-narracje-o-rolnikach-rolnictwie-i-bezpieczenstwie-zywnosciowym>
- <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-wstepne/ludnosc-wedlug-cech-spoecznych-wyniki-wstepne-nsp-2021,2,1.html>
- https://radon.nauka.gov.pl/raporty/studenci_2023
- Opracowanie *Rural Pact. Joint RPCG Declaration on the future of rural areas and rural development policy in the European Union*, 2024
- Raport *Trend Impact Youth. Przez pryzmat młodych*, PTBriO, 2024
- Raport *Prestiż & wstydy Zetek. Raport z badania etnograficznego*, PTBriO, Y&Lovers, mBank, 2024
- Raport *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów i rodziców*, Thinkstat NASK, 2023
- Raport *Równe traktowanie dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich (w tym dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami) w dostępie do usług społecznych, zdrowotnych, edukacyjnych, sportowych i kulturalnych*, Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie, 2020
- Raport *Polska wieś i rolnictwo*, MRW 2023
- Raport *Ziemia nie atakuje!* edycja 4, 2024
- Raport *Pomiędzy pandemią Covid-19 a wojną w Ukrainie. Diagnoza stanu polskiego społeczeństwa*, 2022
- Raport *Jak pracować by nie żałować. Pokolenia XYZ o dopasowaniu do pracy*, Rocketjobs.pl i Justjoin.it, 2024
- Baza dydaktyczna szkół rolniczych w Polsce - informacja o wynikach kontroli, NIK 2022
- Raport *Gender gap po polsku. Raport z badania Stowarzyszenia Women in Technology Poland*, 2020
- Raport *EKObarometr. Na drodze do zielonego społeczeństwa. Raport badawczy – pomiar V*, SW Research 2023
- Raport *Dylematy ekologiczne Polaków – jak bardzo zielone mamy serca*, Onet.pl i Ipsos Polska, 2022
- Raport *Gen Alpha: the real picture. A look at tomorrow's consumers*, GWI 2021
- Raport *Jak to powiedzieć...? Ułomności narracji o przyrodzie i katastrofie klimatycznej*, Lata Dwudzieste, 2022

